

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Ochrana majetku ve světle judikatury Ústavního soudu
ČR a Evropského soudu pro lidská práva**

Zpracovala: Andrea Slavíková

Vedoucí práce: doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.

Plzeň, 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Andrea SLAVÍKOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0364P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Ochrana majetku ve světle judikatury Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva**
Zadávací katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Zásady pro vypracování

Úvod

- 1) Ochrana majetku – pojem, právní úprava
- 2) Ochrana majetku - z pohledu ÚS, judikatura
- 3) Ochrana majetku – z pohledu ESLP, judikatura
- 4) Komparace pohledů ÚS a ESLP

Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

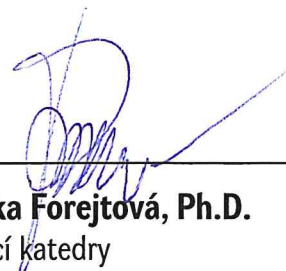
ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-757-0.
HULVA, Tomáš. Ochrana majetku. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-712-6.
Evropská úmluva o lidských právech: komentář. [Praha]: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.
SCHABAS, William A. The European Convention on Human Rights: A Commentary. New York: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-959406-1.
MORANO-FOADI Sonia a Stelios ANDREADAKIS. Protection of Fundamental Rights in Europe: The Challenge of Integration. Cham: Springer, 2020. ISBN 978-3-030-42366-7.
HUBÁLKOVÁ, Eva. Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-417-X.

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.**
Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce: **7. ledna 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2024

.....

Andrea Slavíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní doc. JUDr. Monice Forejtové, Ph.D. za její čas, cenné rady a věcné připomínky, které mi pomohly diplomovou práci zkompletovat.

Abstrakt

Jak již vyplývá ze samotného názvu tato diplomová práce pojednává o ochraně majetku ve světle judikatury Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva. Celý obsah práce je rozdělen do čtyř kapitol. První kapitola blíže vymezuje pojem ochrany majetku a jeho právní zakotvení jak na vnitrostátní, tak mezinárodní úrovni. Druhá kapitola se zabývá Ústavním soudem ČR jako takovým, řízením před Ústavním soudem a následně judikaturou týkající se ochrany majetku. Třetí kapitola je věnována Evropskému soudu pro lidská práva, řízení před Evropským soudem pro lidská práva a poté judikatuře týkající se ochrany majetku z pohledu Evropského soudu pro lidská práva. Čtvrtá, poslední kapitola obsahuje komparaci pohledů obou výše uvedených lidskoprávních institucí na pojem ochrany majetku. Cílem této práce je zaměřením se na rozhodnutí ÚS ČR a ESLP v soudní praxi. Sekundárním cílem je popis ochrany majetku v právních předpisech a porovnání přístupu obou soudů k tomuto tématu.

Klíčová slova: Ústavní soud, Evropský soud pro lidská práva, ochrana majetku, judikatura

Abstract

As the title implies, this diploma thesis discusses the protection of property in the context of the jurisprudence of the Constitutional Court of the Czech Republic and the European Court of Human Rights. The entire content of the thesis is divided into four chapters. The first chapter defines the concept of property protection and its legal anchoring both at the national and international level. The second chapter deals with the Constitutional Court of the Czech Republic as such, the proceedings before the Constitutional Court and subsequently the jurisprudence regarding the protection of property. The third chapter is devoted to the European Court of Human Rights, the proceedings before the European Court of Human Rights and then the jurisprudence regarding the protection of property from the point of view of the European Court of Human Rights. The fourth, last chapter contains comparative views of both the above-mentioned human rights institutions on the concept of property protection. The aim of this work is to focus on the decisions of the Constitutional Court of the Czech Republic and the ECtHR in judicial practice. The secondary goal is to describe the protection of property in legal regulations and compare the approach to this topic of the two courts.

Keywords: Constitutional Court, European Court of Human Rights, property protection, jurisprudence

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Vymezení pojmu majetek	2
2.1	Římské pojetí vlastnického práva.....	4
2.2	Český ústavní vývoj v souvislosti s vlastnictvím	5
2.3	Funkční význam majetku.....	7
2.4	Působnost Evropské úmluvy.....	11
3	Ochrana majetku ve světle judikatury Ústavního soudu ČR	14
3.1	Ústavní stát	14
3.2	Ústavní soud ČR.....	14
3.3	Řízení před Ústavním soudem.....	16
3.4	Ústavní stížnost.....	16
3.5	Rozhodnutí Ústavního soudu.....	17
3.6	Závaznost rozhodnutí ÚS	18
3.7	Judikatura Ústavního soudu.....	18
3.8	Legislativní rámec – postavení restitučních a souvisejících právních předpisů.....	25
4	Ochrana majetku ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva	37
4.1	Evropský soud pro lidská práva.....	37
4.2	Vývoj vztahu ES/EU k lidským právům	38
4.3	Řízení před ESLP	40
4.4	Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva	41
4.5	Judikatura ESLP	42
5	Komparace pohledů ÚS a ESLP	47
5.1	Vliv Úmluvy a její aplikace ESLP na judikaturu Ústavního soudu	47
5.2	Komparace.....	51

6	Závěr	54
7	Resumé.....	56
8	Seznam použitých zdrojů	57
8.1	Literatura.....	57
8.2	Internetové zdroje	59
8.3	Právní předpisy	60
8.4	Judikatura.....	61
9	Seznam zkratk	64

1 Úvod

Tato diplomová práce je věnována tématu ochrany majetku spojeného s přihlédnutím k judikatuře. Uvedené téma jsem si zvolila záměrně. Podstatnou roli při výběru hrál můj zájem o ústavní právo spolu s evropským právem.

Pojetí vlastnictví coby výlučného právního panství osoby nad věcí je jedno ze základních práv, jež hrálo významnou roli již v období římského státu. Postupem času se vlastnictví více definovalo a stalo se součástí mezinárodních dokumentů, které přispívaly k ochraně vlastnictví. Ochrana vlastnictví byla poprvé zakotvena v čl. 17 Všeobecné deklarace lidských práv, jež byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1948. V roce 1952 byla ochrana majetku přidána do Evropské úmluvy ve formě Protokolu č. 1 jako kompromis, který zaručoval ochranu existujícího vlastnictví.

Český ústavní vývoj v souvislosti s vlastnictvím prošel několika fázemi. Příčinou bylo historické pozadí českého státu. Značný vliv mělo především komunistické vnímání vlastnictví. Současnou ústavní ochranu majetku obsahuje Listina základních práv a svobod v článku 11 odstavce 1.

V diplomové práci směřuji nejprve k vymezení pojmu ochrany majetku, následně se zaměřuji na právní úpravu, která ochranu majetku blíže definuje.

Ve druhé kapitole se zaměřuji primárně na pohled Ústavního soudu k tématu ochrany majetku. V úzkém pojetí představuji poslední rozhodnutí Ústavního soudu ve věci vydání majetku šlechtickým rodům po roce 1989.

Třetí kapitola je podobně strukturována jako druhá. Cílem třetí kapitoly je vymezení Evropského soudu pro lidská práva a jeho pohled na ochranu majetku.

Poslední kapitola je věnována shodným i odlišným atributům Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva, stejně tak pohlíží na jejich vnímání ohledně ochrany majetku. Cílem diplomové práce je zaměření se na rozhodnutí obou lidskoprávních institucí v praxi. Sekundárním cílem je popis právní úpravy a porovnání přístupů obou soudů k tomuto tématu.

2 Vymezení pojmu majetek

Cílem této kapitoly je zaměřením se na pojem „ochrana majetku“, jeho vymezení a právní úprava.

Nejenom právní předpisy, ale i právní praxe pracují hojně s termíny majetek a jmění. To je manifestováno i prostřednictvím judikatury, která ať už na vnitrostátní či mezinárodní úrovni tuto látku chápe extenzivněji.

Primární vymezení pojmu majetek nalezneme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a to konkrétně v paragrafu 495. Ten definuje majetek jako:

§ 495

„Souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek. Jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů.“

S pojmem majetek pracuje rozsáhle komentářová literatura k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále pouze „ObčZ“), která majetek blíže definuje jako souhrn všech majetkových hodnot přičitatelných určité osobě. Osobou se zde myslí jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Přičitatelností se rozumí oprávnění vyplývající z absolutního majetkového poměru, ale rovněž oprávnění vyplývající z poměru relativního (typicky se jedná o závazkový právní vztah). Majetek dále třídí jako soubor věcí hmotných a nehmotných. Přičemž i práva, tj. pohledávky (§ 496 odst. 2) jsou podle ObčZ považována za nehmotnou věc, a tudíž lze za majetek považovat v podstatě všechny věci v právním smyslu (§ 489).

Co se negativního vymezení pojmu majetku týče, tak sem nepatří osobnostní statky člověka (§ 81) nebo jejich předmět (autorské dílo, vynález či průmyslový vzor).¹

Jak jsem již výše zmínila, materie dopadá rovněž na uměle vytvořený subjekt, odlišující se od fyzické osoby, a to právnickou osobu: *„Právnická osoba je vymezena jednak negativně jako osoba odlišná od fyzické, jednak pozitivně,*

---

¹ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9, s. 1751.

jako organizovaný útvar, který má podle zákona právní osobnost (§ 20 odst. 1).“²

Naše probírané téma v souvislosti s právnickou osobou je reflektováno v ustanovení § 146 ObčZ týkající se veřejné prospěšnosti právnických osob, dále zrušení PO v § 173, její nadálý zánik, a to likvidační v § 187. Nelze rovněž zapomenout na ustanovení o fundacích v § 303 a její nakládání s majetkem v podobě nadace či přidruženého fondu.

§ 495 se aplikuje ve spojení s konkrétními ustanoveními soukromého práva, která operují s pojmy majetku a jmění, třeba při určování výše výživného podle § 913 odst. 1 je nutné brát v úvahu ustanovení § 495, které stanoví, že rozhodujícími faktory jsou legitimní potřeby oprávněného, jeho majetková situace, a také finanční situace, možnosti a majetkové podmínky povinného.³ Další soukromoprávní předpis pracující se stejným pojmoslovím je zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstev (zákon o obchodních korporacích). Předchodzí, dnes již neúčinný zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník sám definoval majetek, ale v obchodním slova smyslu v § 6 takto:

„(1) Obchodním majetkem podnikatele, který je fyzickou osobou, se pro účely tohoto zákona rozumí majetek (věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty), který patří podnikateli a slouží nebo je určen k jeho podnikání. Obchodním majetkem podnikatele, který je právnickou osobou, se rozumí veškerý jeho majetek.“

Paragraf 495 ObčZ upravuje zároveň pojem jmění jako soubor majetku a dluhů určité osoby. Tím je řečeno, že jmění může mít i zápornou peněžní hodnotu, pasiva. Zatímco majetek v sobě zahrnuje pouze aktiva. Nicméně občanský zákoník se ne vždy drží této klauzule, není tak důsledný, a tak některá ustanovení mohou být zmatečná. Příkladem může být správa cizího majetku v § 58 (ustanovení o omezení svéprávnosti), § 480 odst. 2 (potřebný souhlas opatrovnické rady k nakládání s majetkem opatrovance) či § 1400 (správa cizího

---

² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, s. 267.

³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 1011.

majetku).⁴ Příkladem, kdy pojem jmění odpovídá zákonné definici, je v § 502 (obchodní závod), § 708 (společné jmění manželů) a § 896 (péče o jmění dítěte).

Pojem majetek se v právním řádu hojně uvádí spolu s pojmem vlastnictví, takže není náhoda, že se lze setkat s promiscue užíváním těchto dvou pojmů. Paragraf 1011 ObčZ definuje vlastnictví jako: „*Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím.*“ Spojením jak definicí majetku, tak vlastnictví, lze říci, že majetek je předmětem vlastnického práva. Sama ústavní úprava používá pojem „majetek“ (čl. 11 odst. 1), obdobně tak Evropská úmluva. Sama komentářová literatura k Evropské úmluvě hovoří o terminologické rozkolísanosti: „*České překlady Úmluvy nejčastěji nadepisují čl. 1 Protokolu č. 1 jako „ochrana vlastnictví“. Samotný text článku nicméně mluví ve všech svých třech větách o „majetku“. Neoficiální český překlad Úmluvy, pořízený ESLP a volně přístupný na jeho internetových stránkách, obsahuje jak v nadpisu, tak textu čl. 1 Protokolu č. 1 obrat „majetek“.*“ Takového zmatení ale dosahuje rovněž i původní znění v angličtině a francouzštině.⁵

2.1 Římské pojetí vlastnického práva

Vlastnické právo je jedno ze základních práv, se kterým mohl člověk disponovat, a to již v období římského státu. V pramenech nejčastěji nalezneme slova jako „*proprietas*“ nebo „*dominium*“, která označují vlastnictví neboli všeobecné právní panství nad věcí. Tím bylo myšleno, že vlastník mohl věc fakticky ovládat, držet ji, dále mohl věc užívat, a to buď běžným způsobem, což se nazývalo jako prosté užívání, nebo mohl věc požívat, což znamenalo, že především těžil z plodů. Dalším atributem z důsledku moci nad věcí byla možnost věc jakkoli zničit. Podle Hulvy je v současnosti nutné brát s rezervou římskou zásadu, která říká, že vlastnictví je neomezeným právním panstvím nad věcí, a to z důvodu čl. 11 odst. 3 Listiny.⁶

V pozdější právní terminologii jsou používány výrazy jako: *ius possidendi*, *ius utendi*, *ius fruendi* a *ius abutendi*. Římané se příliš nezabývali teoretickými úvahami, ale přikládali svou pozornost spíše k tomu, jakými

---

⁴ Zde by bylo příhodnější hovořit spíše o správě cizího jmění.

⁵ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1246.

⁶ HULVA, Tomáš. Ochrana majetku. Linde Praha, a. s., 2008. ISBN 978-80-7201-712-6, s. 45.

oprávněními vlastníků oplývá či jak s nimi může disponovat. Tuto materii řešilo římské právo normativními pravidly, ať už v zájmu veřejného nebo v zájmu soukromého – tedy v zájmu jiných vlastníků, nejčastěji sousedů. Proto se tyto zásady označovaly jako právo sousedské.⁷ Z dnešního pohledu je otázka tzv. imisí stále aktuální. Je zavedena pod pojem omezení vlastnického práva v občanském zákoníku a řeší, zda a do jaké míry je vlastník povinen snášet kouř, prach, hluk a jiné podobné účinky (imise).⁸

Ačkoli je naše evropské kontinentální právo založeno na římském právu a jeho recepci, nějaké odlišnosti se vyskytují. Příkladem může být, že Římané považovali za předmět k vlastnickému právu pouze věci hmotné. Současný ObčZ považuje za předmět věci hmotné i nehmotné. Další odlišností je institut vyvlastnění, který může být konán pouze za splnění tří kumulativních podmínek, jež vyžaduje Listina základních práv a svobod. Jsou jimi existence veřejného zájmu, zákonný důvod zásahu do vlastnického práva neboli tzv. expropriační titul a posledním zákonným důvodem je poskytnutí náhrady za vyvlastnění.⁹ ¹⁰Zajímavostí je, že římské právo neznalo vyvlastnění.¹¹

2.2 Český ústavní vývoj v souvislosti s vlastnictvím

Historie měla značný vliv na přístup k vlastnickému právu. S novým režimem či politickou stranou se změna odrážela i v ústavních předpisech. Prosincová ústava z roku 1867 platila až do zániku monarchie a v řadě věcí přispěla k ovlivnění Ústavy z roku 1920. Upravovala vlastnictví slovy, že majetek je nedotknutelný a že vyvlastnění proti vůli majitele může nastat jen v těch případech a takovým způsobem, jak je to stanoveno zákonem. Ústava z roku 1920 soukromé vlastnictví chránila. Rovněž určovala podmínky k vyvlastnění – možno bylo vyvlastnit jen na základě zákona a za náhradu.¹² Zde lze hovořit o dvojí účinnosti, jelikož de facto platila až do mnichovského diktátu a de iure do roku

---

⁷ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M.: Římské právo, 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1, s. 155.

⁸ Blíže upraveno v § 1013 v zák. č. 89/2012 Sb.

⁹ Obecným zákonem, který upravuje podmínky zásahů do vlastnického práva, je zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění). Upravuje rovněž postup.

¹⁰ KOPECKÝ, M. Správní právo. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7, s.232.

¹¹ SOMMER, O. Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové. 2. nezm. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 192.

¹² V § 109 (1) a (2) zákona č. 121/1920 Sb., Ústavní listina Československé republiky

1948, kdy byla nahrazena Ústavou 9. května. Československá republika byla v období po Mnichovské dohodě a v období Protektorátu ohrožena německou okupací. Ústavnost byla nabourávána od počátku neplatnou Mnichovskou dohodou či nedemokratickým totalitním režimem na území Slovenska po přijetí ústavních zákonů deklarujících autonomii Slovenska a Podkarpatské Rusi.¹³ Dalším projevem okupačního protiústavního jednání byla arizace židovského majetku nebo zemědělské půdy, jinými slovy zabránění majetku bez náhrady. V zemědělství bylo primárním důvodem zřizování vojenských objektů¹⁴ Období od roku 1938–1945 bylo nechvalně známé pro negativní dopad na suverenitu, rozbití tehdejší československé republiky a likvidaci demokratického parlamentního systému vlády.

Komunistický převrat v únoru 1948 přinesl nejenom diktaturu jedné politické strany, ale rovněž Ústavu¹⁵, která upravovala socialistické vlastnictví jako socialistické státní vlastnictví (národní majetek) a družstevní vlastnictví. Třetí sektor soukromého vlastnictví výrazně potlačovala.¹⁶ Ačkoli sama v § 8 a § 9 zakotvovala majetkovou svobodu: „*V mezích obecných právních předpisů může každý občan nabývat na kterémkoli místě Československé republiky nemovitostí i jiného majetku a vykonávat tam výdělečnou činnost.*“ V praxi nebyla tato klauzule dodržována.¹⁷ Kapitola osmá (§ 146 - § 164) uzákonila vytvoření socialistického sektoru národního hospodářství – státního a družstevního. Docházelo k postupnému omezování soukromého vlastnictví drobných a středních podniků do 50 zaměstnanců a u zemědělské půdy docházelo k zaručení – dle slov Ústavy do výměry 50 hektarů. V § 147 definovala národní majetek, který v následujícím paragrafu rozšiřovala. Jako nový institut zakotvila osobní majetek, jež podle ní byl nedotknutelný. Do osobního majetku spadaly zejména předměty domácí a osobní spotřeby, rodinné domky, úspory nabytých prací i dědické právo. Ústava z roku 1960¹⁸ uzákoňovala vládu jedné strany a netajila se ani omezováním vlastnictví. Byla nazývána ústavou socialistickou. Zakotvovala

---

¹³ SCHELLE, K. Dějiny ústavního práva. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, s. 216.

¹⁴ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. České právní dějiny. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3, s. 359

¹⁵ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb.

¹⁶ Tamtéž, s. 525

¹⁷ KLÍMA, Karel et L. Komentář k Ústavě a Listině. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3, s. 1045.

¹⁸ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb.

v článku 8 odst. 1 dvě formy vlastnictví: státní, které bylo vlastnictvím všeho lidu (národní majetek), a družstevní (majetek lidových družstev). Národním majetkem v odst. 2 téhož článku bylo myšleno: nerostné bohatství a základní zdroje energie; základní lesní fond, vodní toky a přírodní léčivé zdroje; prostředky průmyslové výroby, hromadné dopravy a spojů; peněžní a pojišťovací ústavy; rozhlas, televize a film, dále též nejdůležitější společenská zařízení jako zařízení zdravotnická, školy a vědecké ústavy. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci byl oproti předešlým ústavám skromný na jakékoli vymezení vlastnických práv. V roce 1991 došlo k novému pojetí základních práv a svobod vnesených do Listiny základních práv a svobod (zákon č. 23/1991 Sb.), která se stala součástí ústavního pořádku ČSFR. Rovněž byl přijat Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., jež nabyl účinnosti dnem 8. února 1991 spolu s Listinou. Z důvodu zániku ČSFR schválila ČNR dne 16. 12. 1992 Ústavu ČR, která v čl. 112 uvádí Listinu jako součást ústavního pořádku.

2.3 Funkční význam majetku

„Majetek je chráněn především z pohledu ústavněprávního a to z čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a dále v článku 1 Dodatkového Protokolu k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv, a to jak ve smyslu vertikálním (ve vztahu k veřejné moci), tak horizontálním (ve vztahu k soukromoprávním subjektům).“¹⁹

„Listina jako typická obecná ústavní norma nevymezuje obsah práva vlastnického a ani jej nedefinuje. Má charakter principiálního ustanovení, jež předpokládá prováděcí právní úpravu.“²⁰

Listina základních práv a svobod upravuje ochranu majetku v článku 11 přesněji jako:

„(1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.“

---

¹⁹ LAVICKÝ P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9, s. 1752.

²⁰ KLÍMA, Karel. Ústavní právo. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380, s. 307.

(2) *Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.*

(3) *Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.*

(4) *Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.*

(5) *Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.*“

Vnitrostátním pramenem je Listina základních práv a svobod, která blíže s pojmem vlastnictví pracuje. Listina samotná však vlastnictví nedefinuje. Pouze deklaruje jeho přirozenoprávní povahu jakož jeho nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost. Vlastnické právo dále rozvíjejí zákony veřejného a soukromého práva. Příkladem úpravy soukromého práva je již několikrát zmiňovaný občanský zákoník či obchodní zákoník. Související předpis veřejného práva je například zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (§ 17 an.), horní zákon, stavební zákon, trestní zákoník a trestní řád, zákon o pozemních komunikacích, o dani z přidané hodnoty, o dani z příjmů, vodní zákon atd. Mezi hlavní komponenty vlastnického práva dle právní teorie patří možnost určitou věc ovládat (držet ji, užívat a požívat, nakládat s ní) a zároveň ji ovládat nezávisle a vlastní mocí (tj. bez ohledu na někoho jiného).²¹

Zajímavostí je, že Listina okrajově zaručuje možnost dědění. Takové to ustanovení není úplně běžné v kontinentálním typu právní úpravy. Lze za tím vidět historické pozadí české země jako takovou „reakci na socialistické koncepty, které navrhovaly dědění majetku nepřipustit nebo omezit a označovaly je za nemravný způsob nabytí majetku bez vlastního přičinění.“²²

---

²¹ KLÍMA, Karel et L. Komentář k Ústavě a Listině. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3, s. 1046.

²² Tamtéž, s. 1047.

Ačkoli článek 11 odst. 1 přímo deklaruje právo vlastnit majetek, následující odstavce připouštějí výjimky. Odstavec druhý prohlašuje, že z důvodu zabezpečování potřeb celé společnosti a rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu, může být vlastnění určitého majetku pouze v moci státu, obce nebo určené právnické osoby. Komentář k Listině tuto formulaci neshledává jako vhodně formulovanou, podle ní má, byť jen teoreticky, politická moc široký prostor pro omezení vlastnických práv. Dále Listina udává prostor pro vlastnictví exkluzivně občanům nebo právnickým osobám sídlících v České republice. Obdobně smýšlí i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Oba dva v článku 1 odst. 2, uvádějí, že *„všechny národy mohou pro své vlastní cíle svobodně disponovat svým přírodním bohatstvím a zdroji bez újmy na jakýchkoli závazcích, vyplývajících z mezinárodní hospodářské spolupráce, založené na vzájemné výhodnosti a mezinárodním právu. V žádném případě nesmí být národ zbaven svých vlastních prostředků k životní existenci.“*

Je důležité brát rovněž v potaz, že úpravu ochrany majetku nelze chápat izolovaně, platí tedy například zákaz diskriminace a rovnosti dle čl. 3 Listiny.

Unijním pramenem upravujícím pojem majetku je Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách, známá spíše jako Evropská úmluva o lidských právech či pouze jako Úmluva. Ta byla podepsána členy Rady Evropy v Římě 4. listopadu 1950, v platnost vstoupila dne 3. září 1953. V průběhu let byla doplňována o dodatkové protokoly, které mají jak hmotněprávní, tak procesněprávní povahu. Nemá tedy rigidní povahu, což se odráží nejen v novelizovaných zněních protokolů, ale i na bohatosti soudní praxe. Lze tvrdit, že svou propracovaností, stále se rozvíjející judikaturou a celoevropským dosahem patří mezi autonomní Konvence.²³

Příprava Dodatkového protokolu č. 1 nebyla vůbec snadná ani rychlá. Prvotní návrh, který měl být včleněn přímo do Úmluvy, připravila mezinárodní právní sekce evropského hnutí, ale návrh nebyl přijat komisí pro právní a administrativní otázky z důvodu neshody o začlenění práva na ochranu majetku do Úmluvy. Majoritní většina se však přikláněla k sepsání tohoto práva, protože

---

²³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Dimenze ochrany lidských práv v EU. ASPI a.s., 2003. ISBN 80-86395-52-9, s. 111.

toto právo je důležité pro nezávislost jedince a rodiny. I tato neshoda vedla ke zpomalování procesu a k rozdělování politických stran. Výbor odborníků, který se sešel v únoru 1950, očekával vložení ustanovení o právu na majetek v Úmluvě. Tak se začalo dít až o pár měsíců později, kdy Komise pro právní a administrativní otázky pokračovala v práci na dané otázce a revidovala text. Výbor ministrů se ale nebyl schopen dohodnout na vložení tohoto práva do Úmluvy, tak zástupci Spojeného Království návrh řadili do ještě „prázdného“ Protokolu k Úmluvě. Zástupci Spojeného Království a Belgie participovali na přípravě znění článku, ale ostatní země se nebyly schopny usnést na jedné verzi. Po několika setkáních s cílem vyšperkování textu Výbor ministrů přijal konečnou verzi Protokolu č. 1 a to v březnu roku 1952.²⁴

Ochrana majetku je v Dodatkovém protokolu č. 1 vymezena takto:

„Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva. Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.“

První Dodatkový protokol rozšiřující katalog chráněných práv vstoupil v platnost dne 18. května 1952. Obsahuje ochranu majetku (čl. 1), právo na vzdělání (čl. 2) a právo na svobodné volby (čl. 3).

Článek č. 1 obsahuje tři normy či pravidla, která plynou z judikatury ESLP.²⁵ První pravidlo je vyjádřeno v první větě jako pokojné užívání majetku či jako respektování vlastnictví. Druhá věta obsahuje druhé pravidlo a týká se zbavení majetku. Poslední pravidlo obsažené ve třetí větě přiznává smluvním státům upravit užívání majetku v souladu s obecným zájmem. Při přezkumu porušení tohoto článku soud postupuje od specifického pravidla k obecnému. Neboli se nejprve zabývá druhým pravidlem (ochranou vlastnictví), poté úpravou užívání majetku a na závěr obecným prvním pravidlem pokojného užívání

---

²⁴ SCHABAS, William A. The European Convention on Human Rights: A Commentary. Oxford university press. 2017. ISBN 978-0-19-881362-0, s. 960 a násl.

²⁵ Sporrang a Lönnroth v. Švédsko (1982), James v. Spojené království (1986).

majetku.²⁶ „Jinými slovy *ESLP* nejdříve zkoumá, zda došlo k vyvlastnění (formálnímu nebo *de facto*), poté zda došlo k omezení nebo kontrole užívání majetku jednotlivce, a naposledy zda byla dodržena spravedlivá rovnováha mezi požadavky obecného zájmu společnosti a ochranou práva jednotlivce na pokojné užívání jeho majetku.“²⁷

Postavení jednotlivce v evropském systému ochrany lidských práv zavazuje nejenom stát, který má povinnost dodržovat mezinárodněprávní smluvní vztah, ale rovněž jednotlivce. Člověk se od přijetí Evropské úmluvy stal nejenom adresátem práv a povinností, ale i nositelem způsobilosti k právním úkonům v mezinárodním měřítku. Jelikož fyzická i právnická osoba může po vyčerpání všech vnitrostátních prostředků nápravy, v českém kontextu se zpravidla posledním opravným prostředkem myslí ústavní stížnost, podat stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „*ESLP*“). Lhůta pro podání stížnosti činí čtyři měsíce od přijetí konečného vnitrostátního rozhodnutí. Dříve lhůta činila šest měsíců, od 1. února 2022 byla však o dva měsíce zkrácena. Stížnost nelze podat ve formě *actio popularis*.²⁸

Podle Dr. George Letsase je účelem smluv o lidských právech, na rozdíl od mnoha jiných mezinárodních smluv, chránit autonomii jednotlivců proti většinové vůli jejich státu než tuto vůli uplatňovat.²⁹

2.4 Působnost Evropské úmluvy

Územní působnost je vymezena v člancích 1 a 56 Úmluvy, které vymezují její teritoriální působnost. Článek 1 ji přesněji vymezuje jako teritorium podléhající pod jurisdikci smluvních států.

---

²⁶ HUBÁLKOVÁ, Eva. Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: Judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva. Linde Praha, a.s., 2003. ISBN 80-7201-417-X, s. 297.

²⁷ Grünwaldová Pejchalová Vladimíra (2010). Ochrana práva na pokojné užívání majetku jako základního práva jednotlivce v rámci evropského systému ochrany lidských práv. Online. In: Epravo.cz 2. 12. 2010. K dispozici: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-prava-na-pokojne-uzivani-majetku-jako-zakladniho-prava-jednotlivce-v-ramci-evropskeho-systemu-ochrany-lidskych-prav-68479.html?mail>. [cit. 2024-02-22].

²⁸ Kancelář vládního zmocněnce (2022). Lhůta pro podávání stížností k *ESLP* je od 1. února o dva měsíce kratší. Online. In: Advokátní deník. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/02/01/lhuta-pro-podavani-stiznosti-k-eslp-je-od-1-unora-o-dva-mesice-kratsi/>. [cit. 2024-02-22].

²⁹ LETSAS, G. A Theory of Interpretation of the European Convention on Human Rights. Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-956388-3, s. 74.

Osobní působnost vymezuje zakotvení práv jen jednotlivcům, přičemž státy jsou zavázány jen k povinnostem. „*V této souvislosti se mluví o instrumentu s integrální obligační strukturou v tom smyslu, že tato smlouva neupravuje vzájemná práva a povinnosti států, ale stanoví jisté společné cíle, které se státy*”³⁰ Je důležité zmínit, že jsou chráněna lidská práva jednotlivců vyskytující se na území smluvní strany, aniž by se brala v potaz národnost, státní příslušnost. Otázkou může být, zda do osobní působnosti spadají i osoby právnické. Řešením je vždy brát v potaz, na jaký článek Úmluvy se daný subjekt obrací. Budeme-li hovořit o článku 2 (právo na život), je zřejmé, že chráněna bude pouze fyzická osoba. Rozdílem může být článek 6 (právo na spravedlivý proces) nebo článek 10 (svoboda projevu), který může být uskutečněn v zájmu FO i PO.

Časová působnost se dovozuje z článku 59 Úmluvy. Platnost Konvence nastane po uložení deseti ratifikačních listin. V článku 58 nalezneme podmínky pro vypovězení. Hlavní podmínkou pro její vypovězení je nutnost dodržování článků po dobu alespoň pěti let.

Věcná působnost zahrnuje materii Úmluvy tedy lidská práva a základní svobody vymezená nejenom v Úmluvě, ale rovněž v Protokolech.³¹ Jsou to práva dotýkající se osobní integrity. Jedná se o právo na život (čl. 2), zákaz mučení (čl. 3), zákaz otroctví a nucené práce (čl. 4), právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5), právo na spravedlivý proces (čl. 6), právo na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8), svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání (čl. 9), svobodu projevu (čl. 10), svobodu shromažďování a sdružování (čl. 11), právo uzavřít manželství (čl. 12), právo na účinné opravné prostředky (čl. 13), zákaz diskriminace (čl. 14), ochranu vlastnických práv (čl. 1 Protokolu 1), právo na vzdělání (čl. 2 Protokolu č. 1), právo na svobodné volby (čl. 3 Protokolu 1), svobodu pohybu (čl. 2 Protokolu č. 4), zákaz vyhoštění státních občanů (čl. 3 Protokolu 4), zrušení trestu smrti (čl. 1 Protokolu č. 6), procesní záruky vyhoštění cizinců (čl. 1 Protokolu 7), právo na odvolání v trestních věcech (čl. 2 Protokolu 7), odškodnění za nezákonné odsouzení (čl. 3 Protokolu 7), právo nebýt souzen za tentýž trestný čin dvakrát,

---

³⁰ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Dimenze ochrany lidských práv v EU. ASPI a.s, 2003. ISBN 80-86395-52-9, s. 105.

³¹ Tamtéž, s. 107.

zásada ne bis in idem (čl. 4 Protokolu 7), rovnost mezi manžely (čl. 5 Protokolu 7).

3 Ochrana majetku ve světle judikatury Ústavního soudu ČR

Obsahem této kapitoly je vymezení Ústavního soudu v právním řádu ČR a nástin judikatury Ústavního soudu, která se zabývá ochranou majetku.

3.1 Ústavní stát

Ústavní stát, jak již z názvu vyplývá, je vázán ústavním pořádkem. Jeho principem je, že zákon, podzákonný předpis, soudní rozhodnutí nebo jiné rozhodnutí či zásah orgánu veřejné moci nesmí odporovat ústavnímu pořádku dle čl. 112 Ústavy a zároveň mají být vykládány v souladu s ústavními normami neboli ústavně konformním způsobem. Z důvodu jejich rozporu mohou být takové normy zrušeny. Svou abstraktností, kterou ústavní normy mají, musí pak Ústavní soud tyto normy dotvářet spolu s vlastními hodnotami, jež Ústavní soud vnímá jako důležité pro právní stát. Proto se soudci Ústavního soudu častokrát nazývají jako strážci Ústavy. Co se týče rušení zákona nebo jeho části, pakliže lze ustanovení vykládat více způsoby a některý z nich je v souladu s Ústavou, označí ten, který je ústavně konformní, ten bude interpretován v praxi a ustanovení nezruší. Princip ústavně konformního výkladu je především nárokem pro orgány, které aplikují právo, aby vždy upřednostnily ten výklad normativních aktů, jež je v souladu s ústavním pořádkem. Dodržování tohoto principu obecných soudů prohlubuje ozařování ústavních norem, principů a hodnot do celého právního řádu efektivněji než rušení podústavních aktů Ústavním soudem.³²

3.2 Ústavní soud ČR

Ústavní soud ČR byl zřízen na základě čl. 83–89 Ústavy a zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Podle článku 83 Ústavy je Ústavní soud orgánem moci ústavnosti. Následující článek říká, že je složen z 15 soudců, kteří jsou jmenováni prezidentem republiky se souhlasem Senátu na deset let. K funkci ústavního soudce jsou kladeny požadavky, jež tak k vysokému postu náleží. Jsou jimi bezúhonnost, věk-nejméně 40 let,³³ vysokoškolské vzdělání v oboru právo a v neposlední řadě musí být nejméně deset let činný v jakémkoli právnickém povolání. Což můžeme vidět i v aktuální sestavě soudců Ústavního soudu, která

---

³² WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-75-9, s. 96 a násl.

³³ V Ústavě je podmínka věku napsána ve formulaci, že musí být volitelný do Senátu.

je rozmanitá z pohledu minulých právnických profesí soudců. Dle článku 62 písmene e) Ústavy prezident republiky sám jmenuje předsedu a dva místopředsedy z řad soudců Ústavního soudu. Zákon č. 182/1993 Sb., zákon o Ústavním soudu přímo uvádí počet jmenovaných místopředsedů, jelikož Ústava nespécifikuje jejich přesný počet. Soudci ÚS jsou vybaveni trestněprávní imunitou, což znamená, že jsou vyňati z pravomoci orgánů činných v trestním řízení. Souhlas k vydání se posléze řeší na půdě Senátu.³⁴ Ústavní soud stojí mimo soustavu obecných soudů, připomíná to často ve svých rozhodnutích. Primárně kvůli své roli, jelikož ústavní stížnost nelze brát jako další stupeň mimořádného opravného prostředku, který může být uplatněn u ÚS, ale spíše je to specifický akt sui generis, jenž má za cíl ochránit základní lidská práva a svobody.

Podle mého názoru si je ÚS sám vědom, že musí opakovaně zdůrazňovat, že není vrcholem soustavy obecných soudů a že ústavní stížnost není pouze dalším možným stupínkem, který mi náleží po opravném prostředku. Ani že není institucí, které náleží přezkoumávat rozhodnutí obecných soudů. Důvod, proč ÚS tak často setrvává na distancování se od obecných soudů je dle mého uvážení vzdělávací. Může tak zabránit zbytečně podaným ústavním stížnostem, kterými by mohl být ÚS zahlcen. Rovněž svým postojem nedává prostor k novému návrhu de lege ferenda. Jinými slovy si chce pojistit svoji roli pro futuro, aby se nestalo, že ÚS jako speciální orgán na ochranu ústavnosti se stane „pouze“ dalším soudem.

Ústavní soud je jedinečný tím, že chrání ústavnost, soudci ÚS jsou tak při svém rozhodování vázání pouze ústavním pořádkem a zákonem o Ústavním soudu, což vyplývá rovněž z čl. 88 odst. 2 Ústavy. Jak jsem již zmínila, na Ústavní soud se lze obrátit ve formě ústavní stížnosti. Legitimně oprávněna je fyzická osoba i právnícká osoba. Řízení není na rozdíl od civilního či trestního řízení zpoplatněno (§ 62 odst. 1 ZÚS). Platí zde však advokátní přímus (§ 30 odst. 1 ZÚS). Od roku 2015 nemusí být advokát zastoupen jiným advokátem. Důvodů je několik. Předně podle Ústavního soudu uplynula doba od dřívějšího

---

³⁴ Dle článku 86 odst. 1 zákona č. 1/1993 Sb., ústavní zákon.

stanoviska sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96 a to z důvodů změn zákonné úpravy,³⁵ ale rovněž i z důvodů, že řízení před Ústavním soudem není novým druhem a k vlastní edukaci advokáta přispívají i v praxi hojně používané komentáře a volně dostupné informace.

Dle článku 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí ÚS závazná pro všechny orgány a osoby. Zákon o ústavním soudu v § 54 rozlišuje rozhodnutí, která jsou buď ve formě nálezu nebo usnesení. Ve věci samé rozhoduje ÚS nálezem, v ostatních věcech, týkajících se spíše procesních otázek, se rozhoduje formou usnesení. Pravomoci ÚS jsou taxativním výčtem vypočteny v čl. 87 Ústavy.

3.3 Řízení před Ústavním soudem

Řízení před Ústavním soudem je řízení plně podléhající dispoziční zásadě, tzn. že nikdy nebude podléhat zásadě ofiiality. Není samo o sobě z podstaty Ústavního soudu možné, aby z moci úřední zahajoval řízení kupříkladu na zrušení zákona nebo na zrušení právního předpisu. Řízení je zahájeno dnem doručení návrhu Ústavnímu soudu (§ 27 odst. 2 ZÚS). Návrh musí být písemný a musí obsahovat náležitosti, ze kterých bude patrné, kdo návrh činí, co je předmětem a jaký je petit neboli čeho se navrhovatel dovolává. Rovněž musí navrhovatel vylíčit skutkové události, připojit důkazy a vše podepsat a datovat (§ 34 odst. 1 ZÚS). Lze tedy hovořit o sporném řízení. Překážka věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*) a překážka věci zahájené (*litispendence*) činí návrh nepřípustným (§ 35 ZÚS).

3.4 Ústavní stížnost

Šimíček uvádí, že ústavní stížnost představuje specifický prostředek k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod. Slouží k ochraně subjektivního veřejného práva navrhovatele. Její specifičností je, že fyzická či právnická osoba je aktivně legitimována pouze v případech zákonem vymezených, a tak se jí nemusí Ústavní soud vždy věcně zabývat. Další specifičností je její subsidiární podání, kdy až po vyčerpání všech opravných prostředků patřících do vnitrostátního práva, je možné se obrátit právě na Ústavní

---

³⁵ Má se namysli § 44 zákona o Ústavním soudu po novele provedené zákonem č. 404/2012 Sb.

soud. ³⁶Nejedná se tedy o řádný či mimořádný opravný prostředek. Spíše se označuje jako prostředek sui generis neboli svého druhu. Ústavní stížnost nedisponuje s devolutivním účinkem (nepřenáší se na vyšší instanci) ani suspenzivním účinkem (ústavní stížností se nepřerušuje právní moc napadených rozhodnutí). To, že se český Ústavní soud řadí do tzv. centralizovaného neboli koncentrovaného modelu, znamená, že je právě jedinou a jedinečnou institucí Ústavního soudu v České republice. To lze také vnímat jako určitý znak specifčnosti – rozhodování zvláštního orgánu. Neexistují zde žádné soustavy ústavních soudů. Koncentrované a specializované ústavní soudnictví provádí abstraktní a konkrétní kontrolu norem, řeší ústavní stížnosti, rozhoduje o opravném prostředku ve věci ověření volby, ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu poslance nebo senátora, rozhoduje o zániku funkce prezidenta republiky (tzv. impeachment), kompetenční spory, rozhodnutí o možném zániku politické strany a jiné otázky řešící politické strany a v neposlední řadě soulad mezinárodních smluv s ústavním pořádkem.³⁷ Tento model je typický zejména pro střední, kontinentální Evropu. Podobně je na tom Slovensko, Polsko, Rakousko nebo SRN.³⁸ Dalším znakem ústavní stížnosti je dle Šimíčka to, že musí být namířena proti zásahu orgánu veřejné moci. Tedy nebude směřovat proti subjektům soukromého práva.³⁹ V českém právu rozlišujeme tři typy ústavních stížností. Prvním typem je tzv. obecná, druhým typem je komunální a třetím typem je stížnost politické strany.

3.5 Rozhodnutí Ústavního soudu

Podle § 54 zákona o Ústavním soudu je Ústavní soud oprávněn rozhodovat ve věci samé pomocí nálezu a v ostatních věcech pomocí usnesení. Je třeba ještě připomenout, že jako další formu rozhodnutí lze zmínit stanovisko pléna podle §23 zákona o Ústavním soudu, který je vydaný v situaci, kdy senát dospěje k odlišné právní interpretaci oproti právní interpretaci již vyjádřené v předchozím nálezu. Uspořádání nálezů a usnesení Ústavního soudu je tradiční. Obsahuje záhlaví, které specifikuje předmět daného návrhu na zahájení řízení, údaje

---

³⁶ Z tohoto důvodu se řízení před ÚS nazývá jako subsidiární.

³⁷ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústavní stížnost. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-301-8, s. 73 a násl.

³⁸ FOREJTOVÁ, Monika a kol. Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014. ISBN 978-80-87713-09-9, s. 76.

³⁹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústavní stížnost. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-301-8, s.78.

o účastnících, složení soudu atd. Dále obsahuje výrok, v němž je popsáno rozhodnutí Ústavního soudu ohledně návrhu, následované odůvodněním a informací o tom, že odvolání není přípustné.⁴⁰

3.6 Závaznost rozhodnutí ÚS

Článek 89 odst. 2 Ústavy stanoví, že rozhodnutí Ústavního soudu jsou vykonatelná pro všechny orgány a jednotlivé osoby. Tato jednoduchá formulace přináší jedno z největších teoretických i praktických interpretativních dilemat z hlediska činnosti Ústavního soudu. Je třeba brát v potaz, zdali se jedná o nález či usnesení, dále zdali je vůbec publikováno a kde, jestli ve Sbírce zákonů nebo ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS ČR. A nakonec je důležité zkoumat, která část rozhodnutí je závazná a pro koho je určena. Bezpochyby mají obecnou platnost ta rozhodnutí, která jsou zveřejněna v Sbírce zákonů, zvláště tam, kde Ústavní soud vystupuje jako negativní zákonodárce, zejména v rámci výroku. Pokud jde o odůvodnění, Ústavní soud by měl uplatňovat sílu přesvědčivosti použitých argumentů (ratio decidendi) vůči zákonodárnému sboru, avšak odůvodnění celkového nálezu pravděpodobně nemá přímou obecnou platnost.⁴¹

Nesmíme ale nálezy Ústavního soudu, zejména jejich výroky, srovnávat s precedenty v anglosaském právu (precedenty de iure). Ústavní soud se sice často při svém rozhodování odkazuje na svá předchozí rozhodnutí, avšak nelze je považovat za tzv. "leading case" jako v anglosaském právním systému. Důsledky mohou být podobné, avšak ne stejné. Totéž platí pro případy, kdy se Ústavní soud souhlasně opírá o rozhodnutí obecných soudů, zejména Nejvyššího soudu a vrchních soudů. Stejně tak jsou rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva podle článku 46 odst. 1 Protokolu č. 11 k Evropské úmluvě závazná pouze pro strany sporu.⁴²

3.7 Judikatura Ústavního soudu

Rozhodnutí Ústavního soudu na téma ochrany majetku jsou četná. To je zřejmé už jen z důležitosti tohoto institutu. Tím, že Listina jako obecná

---

⁴⁰ FOREJTOVÁ, Monika a kol. Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014. ISBN 978-80-87713-09-9, s. 98 a násl.

⁴¹ FOREJTOVÁ, Monika a kol. Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014. ISBN 978-80-87713-09-9, s. 103.

⁴² FILIP, Jan. Ústavní právo České republiky (Základní pojmy a instituty. Ústavní základy ČR). Brno: Václav Klemm, 2011. ISBN 978-80-904083-8-8, s. 174, 175.

ústavní norma blíže nedefinuje čl. 11 odst. 1, je pak požadován výklad o řešení této právní normy právě u vyšších soudů, které dotvářejí svými rozhodnutími praxi. A vytvářejí tak v podobných kauzách návod, jak postupovat. Judikatura není významná pouze pro odborníky, ale rovněž i pro laiky neprávnický. To je podle mého způsobeno nejenom rozšířeností judikátů, zejména od druhé světové války, ale rovněž i naplněním zásady legitimního očekávání, jež je podstatou právního státu. Rozhodnutí Ústavního soudu jsou k dispozici pro veřejnost na webových stránkách ve vlastní databázi nazývajícím se NALUS (NÁLezy a USnesení ÚS).

V této podkapitole je výčet některých rozhodnutí ÚS, která blíže formulovala čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod:

Sp. zn. III. ÚS 23/93 – Navrácení majetku, restituce. Právo na soudní a jinou právní ochranu

Ústavní soud zamítl stížnost. Stěžovatel, vnuk, kterému byla odkázána nemovitost ze závěti po zemřelém dědovi, se domáhal vlastnického práva dle čl. 11 odst. 1 Listiny. Část pozemku patřící k nemovitosti byla jeho rodičům již dříve odňata. Sám po srpnových událostech z roku 1968 odešel z vlasti, za což byl rozsudkem odsouzen spolu s trestem propadnutí majetku (dle tehdy platného trestního zákona) a nemovitost se tak stala majetek československého státu. Postupem času správa nemovitosti přešla kupní smlouvou na MNV v Lešanech, posléze došlo k prodeji domku manželům, novým zájemcům o dům. V roce 1990 bylo pravomocným soudem prohlášeno zrušení odsuzujícího rozsudku dle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci a byla mu dána aktivní legitimace k uplatnění restituční nároků. Obecné soudy však návrhovateli v jeho restitučních nárocích vůči manželům nevyhověli. V posuzovaném sporu, které rozhodovaly obecné soudy, však zjištěními nedošlo k pochybení ani k zasažení do ústavně chráněných práv a svobod. Tím nemohl obstát odkaz na článek 11 Listiny. Podle ÚS: *„Větu prvou tohoto článku, totiž, že "každý má právo vlastnit majetek", je podle přesvědčení Ústavního soudu třeba chápat především jako poukaz ústavního zákonodárce adresovaný zákonodárci obyčejnému, který ve své normotvorné činnosti nesmí z práva na vlastnictví nikoho vyloučit. Nejde zde tedy o ústavní ochranu "vlastnictví" v tom smyslu, jak by se podávalo z toliko naznačené námitky návrhovatele, a pokud (zejména pro obsah dalších vět*

a následujících odstavců téhož čl. Listiny základních práv a svobod) je uvažovanou větou chráněno vlastnické právo jako takové, musí jít zpravidla o vlastnické právo již konstituované, a tedy již existující, a nikoli pouze o tvrzený nárok na ně. Rozumí se pak samo sebou, že pouhý spor o vlastnictví, v němž existence vlastnického práva jako takového in concreto má být teprve zjištěna nebo takové právo samo má být konstituováno (především na základě jiných hmotně-právních předpisů), ústavně chráněn není a ani chráněn být nemůže.“

V usnesení ze dne 14. 7. 1994, sp. zn. III. ÚS 82/94 Ústavní soud blíže určuje povahu článku 11 Listiny základních práv a svobod. Stěžovatelé podali ústavní stížnost z důvodu zasažení práva na ochranu majetku, které je zaručeno Listinou vyplývající z čl. 11. Stěžovatelé v ústavní stížnosti poukazují na darovací úkon jejich zemřelého otce, který byl proveden ve prospěch tehdejšího československého státu, kdy tento právní úkon byl učiněn s absencí svobodné vůle, a tak nemohl být platný. Poukazují na zákon č. 87/1991, zákon o mimosoudních rehabilitacích, který má být vzat v potaz, jelikož tento zákon se vztahuje na majetkové a jiné křivdy učiněnými v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 a podle nich zde byla způsobena ona křivda. Ústavní soud vyložil první větu čl. 11 Listiny („každý má právo vlastnit majetek“) tak, že ochrana vlastnictví je poskytována na již nabyté vlastnické právo. Z ochrany je apriori vyloučeno vlastnické právo, které ještě nevzniklo nebo teprve rozhodnutím soudu vzniknout má. Jinými slovy: „*Pouhý spor o vlastnictví, v němž existence vlastnického práva jako takového in concreto, má být teprve zjištěna, nebo takové právo samo má být konstituováno (především na základě jiných hmotněprávních předpisů), ústavně chráněn není a ani chráněn být nemůže.*“⁴³ Ústavní soud zakončil svoje rozhodnutí slovy, že stěžovatelé nerozvedli více porušení ústavně zaručených práv a svobod, tím jde o návrh zjevně neopodstatněný, a tak rozhodl ve věci odmítavým výrokem.

Stejně jako v předchozím usnesení rozhodl Ústavní soud i zde. O domnělém porušení článku 11 odst. 1 Listiny vlastnit majetek pojednával v nálezu sp. zn. IV. ÚS 75/95. Podle tohoto nálezu Ústavní soud chápe ochranu stanovenou tímto ustanovením především jako ochranu již existujícího vlastnického práva. Samotný spor o vlastnictví, ve kterém je existence takového

---

⁴³ sp. zn. III. ÚS 82/94.

práva teprve zjišťována a konstituována, není ústavně chráněn a ani nemůže být. Takovýto výklad byl několikrát deklarován Ústavním soudem.

Ústavní nález sp. zn. I. ÚS 87/95, ve kterém mělo podle stěžovatelky dojít k porušení práva dle čl. 11 Listiny, Ústavní soud vyvrátil a ústavní stížnost zamítl. Matka s otcem stěžovatelky uzavřeli kupní smlouvu spolu s bratrem stěžovatelky, jejímž předmětem byla pole. Na stejná pole odkázala matka v poslední vůli s dodatkem, že budou-li jí vrácena, odkazuje je své dceři – stěžovatelce. Stěžovatelka chtěla dostat slovům v závěti a pole získat, jelikož se odvolávala na tehdejší režim, že rodiče podepsali kupní smlouvu ve snaze zabránit zcizení⁴⁴ majetku ve prospěch státu. Dále namítala neplatnost vůle rodičů při uzavírání kupní smlouvy, neboť vůle absentovala vážnost, když měli v úmyslu přenechat pozemky dceři a pouze dům přenechat synovi. Což podle ní vyplývá i ze závěti matky, ve které stojí, že proti její vůli byla pole připsána ke kupní smlouvě. Argumentace stěžovatelky se dále týká tísně ze strany státu, kterou rodiče pociťovali, kdyby pole nepřevodili. Okresní soud žalobu na určení neplatnosti kupní smlouvy zamítl, Krajský soud dospěl rovněž k platnosti kupní smlouvy. Ústavní soud neshledal porušení čl. 11 odst. 1 Listiny z důvodu, že ústavní rámec chrání pouze nabytá vlastnická práva, která jsou právně konstituovaná. Tvrzený nárok chráněn není.

Sp. zn. I. ÚS 279/95 - Spoluvlastnictví

Nález Ústavního soudu řešící ochranu spoluvlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny. ÚS deklaroval, že spoluvlastnictví je pevně spojeno s ochranou vlastnického práva, jež je poskytována zejména podle článku 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a která je zaručena všem vlastníkům s totožným právním obsahem. Spoluvlastnictví vyjadřuje vlastnický vztah ke společnému majetku, přičemž každý spoluvlastník může nakládat se svým podílem pouze s ohledem na zájmy ostatních spoluvlastníků. Z toho důvodu nikdo nemůže být nucen zůstat ve spoluvlastnickém vztahu proti své vůli, a stejně tak nemůže být nucen přijmout dalšího spoluvlastníka bez svého souhlasu. V obou případech, kdy dojde ke sporu, rozhoduje soud.

---

⁴⁴ Přenechání vlastnického práva nabyvateli na základě projevu vůle současného vlastníka.

Sp. zn. III. ÚS 116/97 – Právo vlastnit majetek, nabývání majetku

Ústavní soud v tomto nálezu zamítl ústavní stížnost jako nedůvodnou, jelikož stížnost postrádala ústavněprávní aspekt. Stěžovatel se domáhal soudní ochrany vlastnictví k části vydražených nemovitostí, které nabyt ve veřejné dražbě. Stěžovatel se dovolával ochrany nejprve u obecných soudů, a to k části nemovitostem, přesněji k loukám, jež vydražil spolu s jednou nemovitostí. Podle něho byly louky po dražbě odepřeny ze zápisu do katastru nemovitostí, jelikož krátce před dražbou byly převedeny na jiného vlastníka, obec. Podle zjištění dovolacího soudu byla předmětem dražby pouze jedna nemovitost, tedy sporné louky nebyly předmětem dražby. Podle skutkových zjištění ale dříve louky byly dány do dražby k prodeji, avšak z oné dražby byly vyňaty, což licitátor před dražením uvedl. Dovolací soud dále uvedl, že jelikož nedošlo k vydražení, nedošlo ani k nabytí vlastnictví dle občanského zákoníku. Ústavní soud zde uvedl, že ústavně deklarovaná ochrana majetku dle čl. 11 odst. 1 Listiny zde nepřipadá v úvahu, jelikož vlastnické právo není konstituované v době zahájení řízení. Rovněž odkazuje na svůj předešlý náleze ve věci III. ÚS 23/93, ve němž říká, že ochranu vlastnického práva požívá vlastnické právo již existující, nikoli pouze tvrzený nárok na ně. Jelikož pouhý nárok či spor, ve kterém má být teprve vlastnické právo zjištěno, logicky pod ústavní ochranu nespadá.

Sp. zn. IV. ÚS 387/99 – Právo na soudní a jinou právní ochranu

Ústavní soud v tomto nálezu vyjadřující se ke smluvní svobodě rozhodl, že v souladu s článkem 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod má každá fyzická nebo právnická osoba právo klidně užívat svůj majetek. Toto právo zahrnuje také uzavírání smluv, které dostatečně zabezpečují daný majetek. Ústavní soud shledal, že rozhodnutím obecných soudů došlo k porušení tohoto práva stěžovatelem.

Sp. zn. II. ÚS 77/2000

Stěžovatelka podala stížnost k ÚS z důvodu, že uzavřela kupní smlouvu, jejímž předmětem byly nemovitosti. Tyto nemovitosti prodala 1. vedlejšímu vlastníkovi s podmínkou, že je nepřevéde na jinou osobu do té doby, než zaplatí celou částku. Vedlejší účastník však prodal nemovitosti 2. vedlejšímu účastníkovi. Stěžovatelka odstoupila od smlouvy, jelikož z dohodnuté částky nebylo zapláceno

více než 4 000 000 Kč. Z tohoto důvodu podala určovací žalobu k soudu o určení vlastnictví, jelikož tvrdila, že odstoupením od smlouvy se její vlastnictví obnovilo. Soudy 1. a 2. stupně však rozhodli, že 2. vedlejší účastník nabyl vlastnické právo k nemovitostem v dobré víře, a tak vlastnictví být obnoveno nemohlo, neboť v době odstoupení stěžovatelky od smlouvy byl již 2. vedlejší účastník vlastníkem. Ústavní soud stížnost zamítl z důvodů neopodstatněnosti ústavní stížnosti, dále dospěl k názoru, že nebylo zasaženo do procesních práv stěžovatelky dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatelka rovněž namítala porušení práva na ochranu majetku dle čl. 11 Listiny a podle Ústavního soudu se může dovolávat ochrany vlastnického práva i ten, kdo tvrdí, že je vlastníkem, ač právní stav evidence vlastnictví svědčí někomu jinému. Dle Ústavního soudu se smluvní vztah, ze kterého vznikají práva a povinnosti, týká pouze těchto stran. Dále Ústavní soud v právní větě uvedl, že: *„Vztah mezi smluvci, včetně odstoupení od smlouvy, se v takovém případě může projevit opět jen mezi smluvci, a nemůže mít vliv na postavení třetích osob, které v dobré víře a v souladu s § 39 o. z. nabyly vlastnické právo k věci, která byla předmětem takové smlouvy. Proto se strana takového vztahu nemůže úspěšně dovolávat čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neboť ten chrání práva věcná, působící proti všem.“*

Sp. zn. Pl. ÚS 2/02

Tento nálezn se v právní větě odvolává na 1. Dodatkový protokol (rovněž Protokol) Úmluvy o lidských právech a svobodách, a to přesně na 1. článek, jehož předmětem je ochrana majetku existujícího, ale rovněž je chráněno i legitimní očekávání nabytí takového majetku.

Sp. zn. II. ÚS 482/02 – Omezení vlastnického práva

Ústavní soud zamítl stížnost, která byla podána stěžovatelem, jenž bez předchozího oprávnění postavil rekreační chatu a nyní se dovolává čl. 11 Listiny, jelikož mu bylo podle něho zasaženo do vlastnického práva.

Stavební úřad při místním šetření zjistil, že stěžovatel staví chatu bez řádného povolení. Vyzval tedy stavebníka, aby stavební práce zastavil a rovněž si zažádal o dodatečné schválení stavby spolu s připravenou dokumentací. Vlastník pozemku však nebral ohledy a dále pokračoval ve stavbě. Stavební úřad při druhém místním šetření zjistil, že stavba je skoro dokončená, a nařídil mu

rozhodnutím zastavit všechny dosavadní práce. Stěžovatel požádal o dodatečné povolení stavby. Správní orgán vydal rozhodnutí, ve kterém nařizoval odstranění stavby, jelikož stavebník nepředložil požadovaná stanoviska a souhlasy podle dříve účinného stavebního zákona. Stavebník podal odvolání i dovolání, avšak neúspěšně. Tvrdil, že pouze chatu modernizoval, aniž by zasáhl do přírody a zvětšil ji pouze o 1/3, což nepovažoval za rozhodné. Okresní a Krajský soud oponoval tím, že k žádné modernizaci nedošlo, jelikož původní chata byla odstraněna a místo ní postavena nová, tzv. černá stavba, která ani nebyla na pozemku vlastníka. Vlastník tak nejednal v dobré víře. Ústavní soud sdílel názor s obecnými soudy. Dodal, že nejenže vlastník neuposlechl výzvy stavebního úřadu, ale stavěl na území přírodního parku, který nepatří do jeho vlastnictví. Dále Ústavní soud potvrdil zákonný postup ze strany správního orgánu. Ústavní soud na konci nálezu právně analyzoval čl. 11 Listiny, jenž sice zaručuje každému právo věc vlastnit, rovněž ale Listina nehovoří o tom, že by toto právo bylo absolutně neomezené. Z třetího odstavce Listiny dle Ústavního soudu vyplývá, že: *„Zákonodárce může vlastnické právo z důvodů ochrany práv druhých a ochrany obecných zájmů, zejména lidského zdraví, přírody a životního prostředí, s ohledem na povinnost šetřit podstatu a smysl vlastnického práva (čl. 4 odst. 4 Listiny), přitom nesmí být vlastnické právo takto omezeno ve větší než přiměřené míře.“* Legitimním cílem k zasažení do vlastnického práva podle ÚS byla podpora ve stavebním zákoně (přesněji zachování stavební kázně), ochrana životního prostředí a ochrana práv druhých, která byla jednáním stěžovatele dotčena.

Sp. zn. Pl. ÚS 12/03

Ústavní soud zrušil v tomto nálezu část ustanovení § 106 odst. 2 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), který v tomto paragrafu ustanovoval částku 200 000 Kč jako dolní hranici sankce v případě určitých deliktů v oblasti stavby. Stížnost obdržel od Krajského soudu v Ústí nad Labem pro rozpor tohoto ustanovení s čl. 1 Ústavy, čl. 1 a 11 (1) Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o lidských právech a základních svobod. Krajský soud upozornil na to, že jelikož je zákonem stanovená dolní hranice, nelze u konkrétního případu přihlídnout k majetkovým a jiným poměrům. Ústavní soud tedy derogoval část ustanovení po shledání protiústavnosti dolní hranice pokuty se základními principy právního státu s čl. 1

Ústavy, čl. 1 a 11 (1) Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. V právní větě označil derogované ustanovení jako zásah do čl. 11 odst. 1 Listiny, který by mohl mít pro určité subjekty i likvidační charakter, mohl by tak být diskriminační a nepřiměřený. Ačkoli pokuta sledovala legitimní cíl, zákonné ustanovení nedovolovalo uvážení soudu.

Sp. zn. II. ÚS 268/06

Pokud jde o účelové komunikace, které podle § 7 odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích slouží k propojení jednotlivých nemovitostí pro potřeby jejich vlastníků, není toto považováno za nucené omezení vlastnického práva podle článku 11 odst. 4 Listiny, protože zákon nevyžaduje finanční náhradu za takové omezení. K omezení vlastnického práva, které vyplývá z charakteru cílené komunikace, tedy může dojít pouze se souhlasem vlastníka. Kromě souhlasu je zde však nezbytná a nenahraditelná potřeba komunikace. Pokud tyto podmínky nejsou splněny, jedná se o porušení vlastnického práva zaručeného článkem 11 odst. 1 Listiny.

3.8 Legislativní rámec – postavení restitučních a souvisejících právních předpisů

Obsahem této podkapitoly je rozhodnutí Ústavního soudu týkající se restitucí s přihlédnutím ke šlechtickým rodům, jež se po České republice domáhaly vrácení majetku.

Za zmínění stojí náleží Ústavního soudu ze dne 24. května 1994 ve věci návrhu na zrušení zákona č. 183/1993 Sb., který komparoval dva instituty, a to institut restitucí a institut vyvlastnění. Právní řád pod pojmem vyvlastnění rozumí nucené odejmutí vlastnického práva ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu, přičemž v § 8 odst. 3–5 zákona č. 229/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů je v preambuli uvedeno, že snaha tohoto zákona je „zmírnit následky některých majetkových křivd, k nimž došlo vůči vlastníků zemědělského a lesního majetku v období let 1948 až 1989“. Tento právní institut, který je zákonem sledován, je institut restituce. Jde o mechanismus k odstranění protiprávnosti při převodu vlastnictví nebo při neoprávněném zásahu do vlastnického práva, a to návratem věci do původního právního stavu. Existují dva typy protiprávnosti. Prvním je protiprávnost, která byla právně platná

již v době převodu vlastnictví, například uzavření kupní smlouvy za situace tísně za zjevně nevýhodných podmínek. Zde představuje z. č. 229/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů *lex specialis* ve vztahu k občanskému zákoníku. Druhý typ protiprávnosti je způsoben právním řádem platným v letech 1948-1989, který umožňoval způsobovat majetkové škody, křivdy. Opět zde bude fungovat stejný vztah speciality jako v prvním případě, z důvodu domáhání se neplatnosti převodu vlastnického práva a následné vrácení věci i v případě, že již uplynula lhůta pro získání věci z držby kupujícího (v uvedeném příkladě i po uplynutí promlčecí lhůty pro odstoupení od smlouvy). V tomto případě může být uplatněna vlastnická žaloba na vydání věci, jakož i vylučující v případech nabytí vlastnického práva vydržením. Ústavní soud v nálezu extenzivněji porovnává oba instituty:

a) Restituce je náprava nezákonného převodu vlastnictví nebo nezákonného zásahu do vlastnického práva tím, že se věc vrací do původního právního stavu s právními účinky od počátku neboli *ex tunc*.

b) Vylvlastnění je odejmutí vlastnického práva ve veřejném zájmu na základě zákona a za náhradu, s právními účinky od okamžiku vylvlastnění, *ex tunc*.

c) Důvodem restituce je výhradně protiprávnost, zatímco důvodem vylvlastnění je veřejný zájem.

d) Restituce má účinky od počátku, *ex tunc*, vylvlastnění taktéž. Zákonná úprava restituce může ve výjimečných případech vyloučit zpětné nároky osob oprávněných žádat o vydání věci.⁴⁵

e) Právní účinky restituce a vylvlastnění jsou odlišné i z hlediska zápisu do katastru nemovitostí.

I přesto, že ústavní právo na restituci majetku nebylo explicitně ustanoveno, z preambule Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod lze odvodit záměr ústavodárce vyrovnat se s nepříznivými dopady období nedemokratického režimu také v otázce majetkových práv. Restituční předpisy mají speciální povahu a lze je dělit na obecné restituční předpisy a speciální restituční předpisy. Nejprve byly přijaty speciální restituční zákony,

---

⁴⁵ Uvedená úprava platí v případě z. č. 229/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

na jejichž základě byl navrácen majetek právnické osobě. Právnickou osobou jsou zde myšleny obce, tělovýchovné organizace, řeholní řády či olomoucké arcibiskupství. Poté byly přijaty tzv. obecné restituční zákony. Za zmínku stojí zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem a o změně zákona č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V neposlední řadě byl přijat jako samostatný předpis zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.⁴⁶ Zákon č. 298/1990 Sb., zůstal na dlouhou dobu jediným předpisem, který měl za cíl vypořádat majetek. K této souvislosti se vyjádřil i sám ÚS v nálezu⁴⁷ z 1. července 2010 ve kterém shledal protiústavnost v dlouhodobé nečinnosti Parlamentu ČR, která spočívala v nevyřešení otázky historického majetku církví a náboženských společností. Zákon č. 87/1991 Sb., zákon o mimosoudních rehabilitacích, je považován za základní restituční zákon. Či zákon č. 403/1990 Sb., zákon o zmírnění následků některých majetkových křivd.⁴⁸

Dalšími právními předpisy, které hrály roli byly dekrety prezidenta. Jako příklady mohou uvést 1. dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., jenž zavedl konfiskaci majetku všech osob německé a maďarské národnosti, bez ohledu na jejich státní příslušnost. V ustanovení § 1 odst. 1 písm. b) také přikázal konfiskaci majetku zrádců a nepřátel republiky jakékoli národnosti a státní příslušnosti, kteří projeví nepřátelství zejména během krizí a válek v letech 1938-1945.

Druhý dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. mimo jiné konfiskoval majetek Německé říše a majetek osob fyzických německé nebo maďarské národnosti, s výjimkou těch osob, které prokázaly, že zůstaly věrné Československé republice, nikdy se neprovinily proti českému a slovenskému národu, a buď se aktivně účastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo

---

⁴⁶ BENDA, J. Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Praha: nakladatelství Tuláčková Lucie, 2013. ISBN 978-80-904762-2-6, s. 77.

⁴⁷ Pl. ÚS 9/07.

⁴⁸ Tzv. malý restituční zákon.

fašistickým terorem. 3. dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. předával majetek jedinců považovaných za nespolehlivé do národní správy státu.⁴⁹

Rozhodnutí týkajících se šlechtických rodů bylo nespočet a lze říci, že se jedná o právně složité případy. Někteří dědicové rodů vedli soudní spory i desítky let. Některé spory nejsou dodnes uzavřené. Tato podkapitola se věnuje těm spíše známějším kauzám.

Nález sp. zn. I. ÚS 289/95 – Kauza Colloredo-Mannsfeld – majetek opočenské větve rodiny Colloredo-Mannsfeld

Potomci původních majitelů renesančního zámku v Opočně na Rychnovsku vedli dlouholetý spor o vlastnictví, který byl souzen až u Evropského soudu pro lidská práva. Rod Colloredo Mansfeldů přišel o svůj majetek v roce 1942 na základě nařízení německé Tajné státní policie, poté v roce 1945 byl majetek převzat státem na základě dekretů prezidenta republiky.⁵⁰ V roce 2009 byla podána oprávněná ústavní stížnost, v níž bylo vymáháno vydání zámku v Opočně. V podání byl uveden expertní posudek zabývající se rasovou perzekucí směrem k rodu C. M., později přidána i kopie listin o pronásledování rodiny nacisty. Bylo uvedeno, že dle rozhodnutí Zemského národního výboru byla v roce 1947 konfiskace zrušena, a tak byl majetek rodu zpět navrácen.

Podle Ústavního soudu nešlo ale zcela o projev rasové perzekuce, ale spíše majetnické a politické důvody. Ústavní soud dále uvádí věcnou působnost zákonů, o které se tento spor vede a to, že v zákonech o restituci, které byly vydány po roce 1989, se projevuje záměr zákonodárce napravit křivdy, jež nastaly v období od roku 1948 do roku 1989, označené jako období nesvobody podle zákona č. 480/1991 Sb. Jedná se o křivdy spáchané za totalitního režimu, nikoliv o jiné křivdy. Tento záměr státu je jasně definován právě v restitučních zákonech a náprava je povolena pouze v rozsahu stanoveném těmito zákony, jak co do obsahu, tak co do času. Restituční nároky podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, lze úspěšně

---

⁴⁹ BENDA, J. Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Praha: nakladatelství Tuláčková Lucie, 2013. ISBN 978-80-904762-2-6, s. 353, 354

⁵⁰ BENDA, J. Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Praha: nakladatelství Tuláčková Lucie, 2013. ISBN 978-80-904762-2-6, s. 316.

uplatňovat pouze v souvislosti s majetkem, který přešel na stát v období mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990.

Ústavní soud si uvědomuje, že v minulosti docházelo k chybám a nadměrným postupům v rozhodovací praxi úřadů a soudů Československa v období od května 1945 do 25. února 1948, které nebyly tehdy právně napraveny. Nicméně restituční legislativa, vydaná po roce 1989, neměla za cíl vyřešit všechny možné majetkové nespravedlnosti, které se mohly v poválečném období vyskytnout. Nový demokratický zákonodárce po roce 1989 musel zejména respektovat časový faktor, tj. skutečnost, že po tak dlouhé době není možné napravit všechny minulé chyby. Posuzování platnosti a účinků správních nebo jiných aktů, které vedly k převodu vlastnictví, je po tak dlouhé době velmi obtížné, ba dokonce nemožné.

Ústavní soud, rovněž jako obecné soudy v tomto sporu připomíná, že k právní jistotě je potřeba, aby věc byla nabyta zásadně nezpochybnitelnou právní skutečností. Dále dodává, že zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích včetně některých dekretů prezidenta (č. 12/1945 Sb. a č. 128/1945 Sb.) přiznává oprávnění obecným soudům přisuzovat pouze konfiskační nároky v rozhodné době. Tím je zde dán jakýsi limit, který restituční zákon, z. č. 87/1991 Sb. stanovuje. A ačkoli restituční zákon uvádí i možné způsoby konfiskace majetku mimo rozhodné období, nelze v této stížnosti vykládat pojem rasové perzekuce totožně s pojmem uvedeným v restitučním zákoně. Ústavní soud zastává názor, že restituční zákon hovoří o jiných formách rasové diskriminace, mnohem závažnějších, jako byl například holocaust. Z těchto důvodů stížnost odmítá.

Jak jsem již výše zmínila, sám Evropský soud pro lidská práva několikrát o zámku v Opočnu rozhodoval. Potvrdil rozhodnutí Ústavního soudu, když námitku rodiny zamítl na poli čl. 1 Protokolu č. 1. Nicméně vytkl vnitrostátním soudům nerespektování zásady kontradiktornosti řízení, čímž došlo k porušení čl. 6 odst. Úmluvy, a to práva na spravedlivý proces. Porušení čl. 6 odst. 1 Evropský soud pro lidská práva shledal v nepředložení základní listiny jako důkazu, čímž podpořil rodinu o snahu o obnovení řízení ohledně vydání mobiliáře. ÚS tedy řízení obnovil a v roce 2020 ve svém rozhodnutí Pl. ÚS 25/17 -7 stanovil, že soudnictví musí znovu projednat případ týkající se majetku

v zámku Opočno. Odvolací soud v Pardubicích potvrdil rozsudek okresního soudu z roku 2006 a vydal tak část mobiliáře zámku Opočno rodu Colloredo-Mansfeldů.

Tato kauza byla značně medializovaná. Důvodem mohly být spory, které trvaly roky, ale rovněž i četnost nárokovaného majetku. Zde jsem se zabývala pouze opočenským zámkem a jeho mobiliářem, jež byly právně nejrozsáhlejší ze strany soudních sporů. Rodině byl například vydán ve formě dohody soubor zbraní z Vojenského muzea a soubor hudebních nástrojů z Národního muzea.⁵¹

Nález Ústavního soud II. ÚS 657/22 – Kauza Lichtenstein

Ústavní soud zamítl ústavní stížnost stěžovatelů, kterými byla Nadace knížete z Lichtenštejna a S. D. Kníže Hanse Adam II. von und zu Liechtenstein. Stěžovatelé ve své ústavní stížnosti požadovali zrušení rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že došlo k porušení jejich ústavně zaručených základních práv, konkrétně práva na vlastnictví majetku, práva na soudní ochranu a zákazu diskriminace. Nicméně Ústavní soud nepřijal námitky stěžovatelů a jejich návrh zamítl. Poukázal na to, že se již opakovaně zabýval otázkami týkajícími se konfiskace majetku po druhé světové válce, restitucí a odškodněním za utrpení, a to včetně plenárních jednání všech soudců Ústavního soudu. Tímto rozhodováním stanovil zásady pro postup veřejných orgánů a projednával případy podléhající pravomocí dekretu prezidenta republiky.

V současné záležitosti Ústavní soud neshledal důvod odchýlit se od dřívějších závěrů ani extrémní formalismus ze strany obecných soudů, který by vyžadoval nápravu. Rovněž poukázal na to, že ačkoli stěžovatelé požadovali vrácení majetku, neprokázali však, že jsou vlastníci. Dále zdůvodnil, že stěžovatelé obcházejí restituční zákonodárství, když odkazují na žalobu o určení vlastnického práva dle občanského zákoníku, k tomuto bodu obecné soudy souhlasně přičkly, že stěžovatelé nemohli být v dobré víře.

Stěžovatelé se domnívali, že není správné, aby se na jejich právní předchůdce vztahoval dekret prezidenta republiky z roku 1945. Ústavní soud uvedl, že dekrety prezidenta republiky je třeba považovat za platný právní předpis, ale jejich současná aplikace je vyloučena. Navíc obecné soudy pouze

---

⁵¹ BENDA, J. Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Praha: nakladatelství Tuláčková Lucie, 2013. ISBN 978-80-904762-2-6, s. 330.

zjistily, že v důsledku dekretu prezidenta republiky předchůdce stěžovatelů (František Josef II., kníže z Lichtenštejna) ztratil majetek k datu, kdy dekret nabyl účinnost. Snaha stěžovatelů znovu posuzovat dekrety a jejich aplikaci v době jejich účinnosti byla tak v rozporu jak s judikaturou Ústavního soudu, tak s potřebou, aby soudy neprováděly retroaktivní (zpětné) zásahy při přezkumu napadených opatření.

Ústavní soud zakončil nález se slovy, že si je vědom, že lze namítat nespravedlnost, ale zákonodárce vymezil pravidla a hranice pro uplatňování restitučních nároků a soudy nemohou do takového ustanovení zasahovat, především když je toto ustanovení založeno na principech demokratického právního státu a objektivních kritériích.

O složitosti restitučních sporů se jeví i odlišná stanoviska ústavních soudců. Příkladem může být disent Davida Uhlíře. Ten nepovažuje předchůdce stěžovatelů Františka Josefa II., knížete z Lichtenštejna, spoluzodpovědného za zločiny Třetí říše a proto tvrdil, že se na něho nemá vztahovat dekret prezidenta, také vyčetl Ústavnímu soudu jeho ovlivnění úvahami nejenom právními, ale spíše politickými a ekonomickými. Uhlíř v závěru odlišného stanoviska poznamenal, že některé banky jsou označovány jako "too big to fall", což znamená, že jsou příliš velké na to, aby mohly zkrachovat. Podobně podle Uhlíře majetek Lichtenštejnů je asi "too big to be returned", což naznačuje, že je příliš rozsáhlý na to, aby mohl být vrácen.

Z důvodu sporu podalo Lichtenštejnsko mezistátní stížnost na Českou republiku podle článku 33 Evropské úmluvy o lidských právech. Článek 33 zní: *„Každá Vysoká smluvní strana může oznámit Soudu každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a Protokolů k ní jinou Vysokou smluvní stranou.“* Takové stížnosti čelila Česká republika úplně poprvé.⁵² Lichtenštejnsko se obrátilo na ESLP s mezistátní stížností proti České republice dne 19. srpna 2020. Případ se týká stížnosti lichtenštejnské vlády, která se odvolává na několik článků zákona Úmluvy o klasifikaci lichtenštejnských občanů žalovaným státem jako osob s německou národností za účely použití dekretů prezidenta republiky z roku 1945,

---

⁵² PETRŽILKOVÁ, Daniela. (2021). První mezistátní žaloba na ČR u ESLP: Lichtenštejnsko namítá nezákonnost konfiskace na základě Benešových dekretů. Online. In: Centrum pro lidská práva a demokracii. 8. 5. 2021. [citováno 2024-03-01].

známých také jako Benešovy dekrety. Tyto dekrety konfiskovaly majetek vlastněný všemi etnickými Němci a Maďary po druhé světové válce. Vláda Lichtenštejnska ve své stížnosti namítá, že došlo k porušení několika článků, včetně článku 6 (právo na spravedlivý proces), článku 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života), a článku 13 (právo na účinný prostředek nápravy) Úmluvy, stejně jako článku 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku) k Úmluvě, a článku 14 (zákaz diskriminace), společně s dalšími články.⁵³

IV. ÚS 3346/20 Kauza Salm-Reifferscheidt

Usnesením Ústavního soudu bylo zamítnuto ústavní stížnosti Marie Salm-Reifferscheidt-Raitzové, dědičky šlechtického rodu Salmů. Dědičky rodu Salmů (dědička Ida Schoellerová zemřela, řízení o její stížnosti proto soud zastavil) se neúspěšně obrátily na Ústavní soud kvůli údajné nespravedlnosti, kterou podle stěžovatelek spáchalo Ministerstvo vnitra a následně soudy. Tyto instituce totiž odmítly žádost o obnovu procesu týkajícího se občanství Huga Mikuláše Salma. Bez uznání jeho československého občanství nemohly dědičky uplatnit nároky na rozsáhlý majetek, zejména na území Blanenska. Ústavní soud neshledal nezákonný postup a libovůli ze strany Městského soudu v Praze, kam podaly správní žalobu, ani z rozhodnutí od Nejvyššího správního soudu. Soudy odmítly obnovu řízení z důvodu, že předchůdce stěžovatelek, ač zažádal o zachování československého občanství, nebyla jeho žádost rozhodnuta z důvodu úmrtí.

Stěžovatelky se v minulosti domáhaly ochrany svého otce, zejména na poli osobnostních práv, a to před Ústavním soudem v usnesení II.ÚS 2218/14 ze dne 17. 2. 2016. Žalovaly historičku, která v publikacích uváděla výroky, které měly poškozovat osobní čest jejich otce, avšak neúspěšně.

Kauza Des Fours-Walderode-Majetek smržovsko-hruborohozecké větve rodiny Des Fours-Walderode

Rodina Walderode stále usiluje o vrácení zámku Hrubý Rohozec v Turnově společně s okolními pozemky od roku 1992. JUDr. Karl Friedrich Des Fours-Walderode Walderode přišel o svůj majetek po druhé světové válce

---

⁵³HUDOC. European Court of Human Rights (bez data). Online. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-6769236-9041940%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-6769236-9041940%22]}). [citováno 2024-03-01].

na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. Po jeho smrti v roce 2000 pokračuje v soudních sporech i mimosoudních jednáních vdova a univerzální dědička. Důvodem pro nevydání majetku obecnými soudy bylo státní občanství a údajná spolupráce s nacisty. První osobou vznášející majetkové nároky byl sám Karl Walderode, kterému bylo bývalé panství Smržovka pravomocně nevydáno. Ústavní stížnost byla zamítnuta.

V závěru své argumentace Ústavní soud připomněl, že neshledal stěžovatele oprávněným k nabytí nemovitosti ve smyslu ust. § 4 zákona č. 229/1991 Sb. Rovněž neshledal žádné procesní chyby ze stran obecních soudů.⁵⁴ Tímto rozhodnutím skončilo řízení o vydání bývalého panství Smržovka na území České republiky. Karl Walderode však ještě podal stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva pro porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Evropské úmluvě o lidských právech. Uvedl, že po zabavení majetku v roce 1945 byl tento majetek přenechán a užíván několika jednotlivými osobami a členové jeho rodiny neměli žádnou praktickou možnost s ním nakládat. Z tohoto důvodu byli zbaveni vlastnictví před 18. březnem 1992, což bylo datum vstupu Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobod v platnost.⁵⁵ Z tohoto důvodu musel Evropský soud pro lidská práva stížnost dne 4. března 2003 odmítnout.⁵⁶ Po smrti JUDr. Karla Friedricha Des Fours-Walderode v roce 2000 pokračuje v soudních sporech i mimosoudních jednáních vdova a univerzální dědička rodu.

Kauza Kinsky

Osoby vznášející majetkové nároky podaly v ČR 157 žalob na určení vlastnictví. Podařilo se jim dosáhnout úspěchu pouze v pěti případech, buď díky dobrovolnému vrácení majetku ze strany obce, nebo proto, že se obce neodvolaly proti příznivému rozhodnutí prvního stupně. Nárokovaný majetek čítal palác Kinských na Staroměstském náměstí v Praze, historickou knihovnu v paláci Kinských, zámek v Chocni včetně mobiliáře, majetek v okrese Děčín a další nemovitosti.

---

⁵⁴ Sp. zn. III. ÚS 171/96.

⁵⁵ BENDA, J. Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Praha: nakladatelství Tuláčková Lucie, 2013. ISBN 978-80-904762-2-6, s. 257.

⁵⁶ Stížnost č. 40057/98.

Právní situace v tomto případě je komplikovaná, protože se jednalo o 157 žalob na určení vlastnictví, Ústavní soud projednal ke konci roku 2012 celkem 146 ústavních stížností Franze Ulricha Kinsky (rovněž znám jako František Oldřich Kinský) a 8 ústavních stížností od jeho syna Karla Maxmiliána. Nejčastěji se stížnosti týkaly namítání podjatosti soudců. Kauza nebyla složitá v porovnání s rodem Walderode či Coloredo, ale značně roztržitá. Spor se řešil i na politické úrovni. Nejprve proběhlo jednání⁵⁷ Poslanecké sněmovny PČR s předsedy poslaneckých klubů a právníky o vytvoření legislativní pojistky k dekretům prezidenta republiky. O dva dny později proběhla schůzka tehdejšího premiéra Vladimíra Špidly s předsedy obou komor PČR a poslaneckých senátorských klubů o restitučních problémech. Ti pověřili ministra spravedlnosti o požádání Nejvyššího soudu ČR k sepsání jednotného stanoviska a vytvoření jakéhosi návodu pro soudy s cílem minimalizování zdlouhavých restitučních sporů mezi lety 1938-1945 a také let 1948-1989. Ačkoli soudci připravili stanovisko k restitucím, které mělo vylučovat vrácení majetku dle občanského zákoníku, nakonec ho neodhlasovali.⁵⁸

Dřívější rozhodnutí Ústavního soudu v této kauze zdůrazňovala, že se lze domáhat vrácení majetku prostřednictvím obecné právní úpravy, včetně vztahu k nemovitosti pomocí určení vlastnického práva. Druhý senát ÚS se však s takovými názory neztotožňoval, proto dle § 23 zákona o Ústavním soudu řízení přerušil usnesením a věc postoupil k zaujetí stanoviska plénu Ústavního soudu. Plénum následovně přijalo stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05, dle něhož navrhovatel nenaplnil preventivní funkci žaloby dle § 80 písm. c) občanského soudního řádu. Dále ÚS argumentoval tím, že žalobou o určení vlastnického práva nelze obcházet smysl a účel restitučního zákonodárství. Nelze se tedy dle něho domáhat ochrany vlastnictví podle obecných předpisů, když vlastnické právo stěžovateli zaniklo před 25. 2. 1948 a zvláštní restituční předpisy nestanovují způsob, jak by mělo dojít ke zmírnění či nápravě této majetkové újmy. Dále zmínil, že ačkoli vycházely v minulosti nálezy ÚS (Sp. zn. I. ÚS 539/98 a sp. zn. IV. ÚS 403/98) ze zásady *lex specialis derogat legi generali*, ignorovaly jej a docházely k opačným závěrům v situacích týkajících se ustanovení restitučních předpisů. Ústavní soud opakovaně zdůraznil, že restituční předpisy

---

⁵⁷ 1. července 2003.

⁵⁸ Zpráva ČTK, 11. 12. 2003.

tvoří soudržný celek a je nutné je vždy vykládat s ohledem na jejich vzájemnou souvislost a s cílem zmírnit některé majetkové újmy, které vznikly v tzv. rozhodném období. Doplnil, že šlo o svobodnou vůli státu, že stát měl volnost rozhodnout, zda umožní bývalým vlastníkům daného majetku usilovat o jeho vrácení, protože vlastnická práva jak původních vlastníků, tak i osob, jež tento majetek získaly v mezidobí, nezávisí na protiústavních normách nebo postupech, které je původně zakládaly.

Evropský soud pro lidská práva shodně argumentoval ve věci Janter proti Slovensku či ve věci Kopecký proti Slovensku, že článek 1 Protokolu 1 k Úmluvě nemůže být interpretován tak, že by jakkoliv omezil suverenitu smluvních států při určování podmínek, za kterých souhlasí s navrácením majetku, jenž byl na ně převeden před ratifikací Úmluvy. Stejně tak nezakazuje jejich pravomoc stanovit rozsah působnosti restitučních předpisů a podmínky, za nichž lze majetek vrátit osobám, které o něj přišly. Právo na obnovení vlastnického práva tedy není tímto ustanovením nijak zaručeno. Restituční zákony *de iure* legitimizovaly vlastnictví státu k majetku, jenž byl získán konfiskací, znárodněním a dalšími majetkovými opatřeními, i kdyby bylo v některých případech možné uplatnit na takový majetek vlastnické právo podle obecných předpisů. Tím však byla současně zamezena možnost uplatnit tato práva jinak, tedy podle obecných předpisů, neboť tato úprava je speciální úpravou vzhledem k obecným předpisům.

Stejně tak učinil v preambuli zákon o mimosoudních rehabilitacích, jakožto základní restituční zákon. Ten vyloučil z restitucí majetek, který přešel na stát před rozhodným obdobím. Ústavní soud zdůraznil, že i když se snaží odčinit křivdy v co nejširším rozsahu, vždy tak činí v souladu s předpisy, které byly schváleny ke zmírnění těchto křivd. Důrazně také poukázal na legitimní vůli státu k nápravě těchto křivd, které nastaly v období let 1948 až 1989, označeném jako doba nesvobody⁵⁹, za vlády komunistické strany, a nikoli jiných křivd. Ústavní soud konstatoval, že žaloba na určení práva⁶⁰ slouží a vždy sloužila jako prostředek k ochraně subjektivních práv před neoprávněnými zásahy. Její povaha je vždy preventivní. Jejím cílem je zabránit nejistotě ohledně konkrétního práva nebo jeho výkonu, a její význam spočívá v praktickém aspektu-zajistit

---

⁵⁹ Zákonem č. 480/1991 Sb.

⁶⁰ § 126 ObčZ spolu s § 80 písm. c) osř.

stabilitu v ohrožených právních situacích. Franz Ulrich Kinsky rovněž v jedné z ústavních stížností požadoval, aby správní úřady dokončily konfiskaci na základě normativního aktu, který není vhodný k ustavení správních vztahů. Takový postup by samozřejmě byl v rozporu se základními principy veřejné moci. Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. tyto podmínky ale podle Ústavního soudu nesplňoval. V jednom případě však Ústavní soud Franzi Ulrichu Kinsky uznal za pravdu. Konkrétně šlo o požadavek na dodržení předpisů týkajících se vydání příkazu k odposlechu telekomunikačního provozu, což byla záležitost, která se s jádrem jeho sporů spojovala pouze nepřímo.⁶¹

Ústavní soud nebyl jedinou institucí, jež se kauzou zabývala. Stejně tak Evropský soud pro lidská práva se podrobně zabýval stížností,⁶² ve které argumentoval porušením práv na spravedlivý proces, ochranou vlastnictví, zákazem diskriminace. Evropský soud pro lidská práva dne 9. února 2012 shledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Sám v bodě 108 stížnosti připomněl, že státy mají volnost o určení rozsahu restituce i co se týče určení podmínek k ní, avšak v tomto případě nebyly naplněny požadavky spravedlivého procesu v předmětném řízení jako celku. A to z důvodů zejména prohlášení politiků, aktivity Ministerstva spravedlnosti během soudního procesu a trestního řízení, které bylo zahájeno proti stěžovateli. Zároveň však neshledal porušení článku 1 Protokolu č. 1 Úmluvy. Evropský soud pro lidská práva proto uložil České republice povinnost nahradit stěžovateli 10 000 EUR za nepeněžitou újmu a 3 830 EUR za náhradu nákladů řízení. Česká republika se neodvolala, tím rozhodnutí nabylo plnou moc.⁶³

---

⁶¹ Sp. zn. II. ÚS 789/06, z 27. září 2007.

⁶² Stížnost č. 42856/06 (Kinsky v. The Czech Republic).

⁶³ BENDA, J. Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Praha: nakladatelství Tuláčková Lucie, 2013. ISBN 978-80-904762-2-6, s. 558 a násl.

4 Ochrana majetku ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva

Obsahem této kapitoly je vymezení Evropského soudu pro lidská práva a nástin judikatury ESLP, která se zabývá ochranou majetku.

4.1 Evropský soud pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva byl založen 20. dubna 1959, téhož roku se uskutečnilo i první jednání Soudu. Následující rok vydal svůj první rozsudek s názvem *Lawless v. Irsko*. Z počátku svého působení ESLP nebyl nezávislým a neoddělitelným orgánem, jímž je dnes. Byl pověřen rozhodovat o věcech, které mu předala Komise a nad výkonem konečného rozsudku dohlížel Výbor ministrů. ESLP byl tedy součástí tripartitní struktury. K postupné samostatnosti soudní instituce vedlo nejenom to, že se počet podávaných stížností zvýšil a proces tak byl zdlouhavý, ale i to, že se na počátku 90. let při vstupu nových států ze střední a východní Evropy do Rady Evropy, musela Rada Evropy vypořádat s revizí ochrany lidských práv dle Úmluvy.

Úplnému osamostatnění ESLP předcházelo několik návrhů. Jedním z nich⁶⁴ bylo přetvoření komise v soud 1. stupně, čímž by se vytvořilo dvoustupňové řízení. Švýcarsko naopak navrhovalo zřídit ESLP úplně samostatně. V roce 1993 byl Řídícím výborem pro lidská práva vypracován pozměňovací protokol k Úmluvě, protokol č. 11. Podle článku 19 Úmluvy Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod, jak je uvedeno v Protokolu č. 11 datovaném 1. 11. 1998, byl založen tzv. nový Evropský soud pro lidská práva, za účelem zajištění dodržování závazků přijatých Vysokými smluvními stranami Úmluvy a jejími protokoly. Nachází se ve francouzském Štrasburku, v budově Rady Evropy a jeho veřejná jednání se konají v Paláci lidských práv. Jedině členský stát Rady Evropy může být před tímto soudem žalován jednotlivcem, skupinou lidí, nevládní organizací nebo státem.⁶⁵ Podle mého názoru, vytvoření samostatného Soudu, který se zabývá stížnostmi bylo nejlepším řešením.

---

⁶⁴ Návrh ze strany Švédska a Nizozemí na ministerské konferenci o lidských právech ve Vídni v roce 1985.

⁶⁵ PROUZOVÁ, Anna. Evropský soud pro lidská práva: organizace, pravomoci, řízení. Linde Praha a. s., 2004. ISBN 80-7201-500-1, s. 17 a násl.

Nejenom tím, že se posílil justiční aspekt a byla upřednostněna nezávislost, ale i pro jednotlivce je tento způsob podání stížnosti nekomplikovaný.

ESLP je jednou z největších mezinárodních institucí. Každý smluvní stát je zastupován jedním soudcem. Dle článku 20 Evropské úmluvy o lidských právech je počet soudců roven počtu Vysokých smluvních stran Úmluvy. Podmínky k výkonu funkce soudce udává článek 21 Úmluvy. Soudci musí mít vysoký morální charakter a musí splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými právníky. Kandidáti musí být mladší 65 let ke dni, k němuž byl seznam tří kandidátů vyžádán Parlamentním shromážděním, jelikož jsou voleni právě Parlamentním shromážděním za každou Vysokou smluvní stranu.⁶⁶ Soudci jsou voleni na období devíti let, nemohou být však voleni opětovaně. Mohou být zbaveni své funkce za předpokladu, že ostatní soudci rozhodnou dvoutřetinovou většinou, že dotyčný soudce přestal splňovat požadované podmínky.

Kandidát na soudce ESLP za Českou republiku musí splňovat obligatorní podmínky: musí být státním občanem České republiky, musí mít vysoký morální charakter a musí splňovat podmínky vyžadované pro výkon funkce soudce některého z nejvyšších soudů nebo Ústavního soudu, nebo být uznávaným právníkem. Dalším obligatorním požadavkem je záruka jeho nezávislosti a nestrannosti po jeho případném zvolení. Musí mít dostatečné znalosti týkající se problematiky mezinárodní ochrany lidských práv, předně se musí snadno orientovat v judikatuře ESLP. Samozřejmou podmínkou je znalost jednacích jazyků – tedy angličtiny a francouzštiny. Kandidát na soudce ESLP musí být v době, kdy uplyne lhůta k předložení seznamu kandidátů Parlamentnímu shromáždění Rady Evropy, mladší 65 let.⁶⁷⁶⁸

4.2 Vývoj vztahu ES/EU k lidským právům

V zakládajících dokumentech Evropského společenství z padesátých let dvacátého století jako je Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli (Pařížská smlouva) z roku 1951 a Smlouva o EURATOM (Římské smlouvy)

---

⁶⁶ Článek 22 Evropské úmluvy pro lidská práva.

⁶⁷ ODEHNALOVÁ, J. a kol. Ochrana lidských práv v ústavním s evropském kontextu. Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-45-8, s. 121 a násl.

⁶⁸ Ustanovení, podle kterého funkční období soudců končí dosažením věku 70 let, bylo zrušeno.

z roku 1957, není zmínka o lidských právech, a to ani v preambulích. Důvod byl jednoduchý, předpokládalo se, že Evropské společenství bude sloužit pouze pro ekonomické účely a při uzavírání smluv se neuvažovalo, že v budoucnu může být směr jiný než ryze ekonomický. Dalším důvodem bylo, že přezkum základních lidských práv se začal uplatňovat až po druhé světové válce. Až působením judikatury v 70. letech v oblasti lidských práv se začaly i další instituce o lidská práva zajímat.⁶⁹

První zmínku o lidských právech obsahuje až novelizace Jednotného evropského aktu z roku 1986, a to ve své preambuli. Nápodobně učinila Smlouva o Evropské unii čili Maastrichtská smlouva, která vzešla v platnost roku 1993. Taktéž odkazovala na lidská práva v preambuli, ale uvedla je i mezi své cíle Unie. Značný posun učinila Amsterodamská smlouva, jež vstoupila v platnost roku 1999. Jasně konstatovala, že Unie je založena na zásadách svobody, demokracie, právního státu a dodržování lidských práv a svobod je společné všem státům. Tímto ustanovením vlastně deklarovala podmínku pro přistoupení do EU. Smlouva z Nice žádné novinky nepřinesla. Na základě primárního práva má současná Evropská unie pravomoc jednat přímo v oblastech ochrany lidských práv, včetně boje proti diskriminaci, volného pohybu osob a v omezeném rozsahu sociálních práv, a též v oblasti azylu a migrace.

Co se týče používání termínů „lidská práva“ a „základní práva,“ tak ty jsou častokrát zaměňovány. Nicméně v primárním právu ES/EU se obvykle používá termín lidská práva převážně ve vztahu k vnější činnosti a často v souvislosti s deklaratorními a principiálními prohlášeními. Naopak ke vztahu k vnitřní činnosti a v souvislosti s právními ustanoveními se používá spíše výraz základní práva. Nesmím opomenout sekundární právo, to zaujímá čtené postavení díky nařízením a směrnicím. Především ohledně volného pohybu osob, sociálního zabezpečení, zákazu diskriminace, práva na vzdělání či právo na ochranu osobních údajů.⁷⁰

---

⁶⁹ SMEKAL, Hubert. Lidská práva v Evropské unii. Tisk Reprocentrum, a. s., Blansko, 2009. ISBN 978-80-210-5045-7, s. 89 a násl.

⁷⁰ Tamtéž, s. 96 a násl.

4.3 Řízení před ESLP

Před podáním stížnosti pro porušení práv k Evropskému soudu pro lidská práva je nutné vyčerpat všechny opravné prostředky na vnitrostátní úrovni. Z pohledu České republiky musí být splněny podmínky přijatelnosti stížnosti, jimi jsou: státní občanství ČR, vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků, musí být rovněž splněna lhůta 4 měsíců pro podání stížnosti, stížnost musí být namířena proti státu, který ratifikoval Úmluvu a konečně musí být splněna existence vážné újmy. Dalším krokem je začáteční analýza předložené stížnosti, která určí, zda je stížnost přijatelná. Pokud je rozhodnuto, že stížnost není přijatelná, případ je uzavřen. V případě přijatelnosti stížnosti následuje rozsudek o porušení nebo neporušení. Tento rozsudek však není nevyhnutelně definitivní. Existuje možnost podat žádost o nové posouzení případu, která může vést k opětovnému zamítnutí žádosti, což definitivně uzavře případ, nebo k přijetí žádosti, což vyústí v odvolání k Velkému senátu. Velký senát může znovu rozhodnout dvěma způsoby: buď potvrdí neporušení a případ je uzavřen, nebo vydá konečný rozsudek o porušení, po kterém následuje výkon rozsudku. Věc je poté předána Výboru ministrů, kteří uloží příslušná opatření.

Stížnosti rozdělujeme na mezistátní a individuální. Individuální stížnost je obsažena v článku 34 Úmluvy, kde vyjmenovává osoby oprávněné k podání stížnosti. Jsou jimi fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny jednotlivců považující se za oběti v důsledku porušení práv ze strany smluvního státu, přičemž porušovaná práva jsou chráněna Úmluvou a Protokoly k ní.

Druhým typem stížnosti je mezistátní stížnost, jež upravuje Úmluva v článku 33. Stejně jako Ústavní soud, tak i Evropský soud pro lidská práva nedisponuje zásadou oficiality, tedy nejedná z vlastní iniciativy. Je tedy oprávněn

rozhodovat až o přijatých stížnostech. Lhůta pro podání stížnosti činí 4 měsíce⁷¹ od posledního soudního rozhodnutí vydaného k meritu věci.⁷²

4.4 Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozhodnutí vydané ESLP má pro státy závazný charakter. Výbor ministrů Rady Evropy dohlíží, aby finanční odškodnění bylo patřičně vyplaceno. Rozhodnutí o nepřijatelnosti, stejně jako rozsudky vydané orgány nebo Velkým senátem jsou definitivní a není možné se proti nim odvolat. Po uplynutí tříměsíční lhůty od vnesení rozsudku senátem začíná lhůta tři měsíců pro podání žádosti o přezkoumání případu Velkému senátu. Po uplynutí této lhůty nabývá rozsudek právní síly. Rozsudek se stává konečným také v případě, že kolegium soudců odmítne případnou žádost, nebo pokud strany oznámí, že nebudou žádat o přezkoumání případu Velkému senátu. Pokud kolegium soudců vyhoví žádosti, bude případ znovu projednán Velkým senátem. Rozhodnutí Velkého senátu je vždy konečné a neodvolatelné. Verdikt musí být povinně zveřejněn.

Do dohledu nad výkonem rozsudku se zapojuje Výbor ministrů. Tento orgán má možnost kromě finančního vyrovnání také požadovat od příslušného státu přijetí individuálních opatření k nápravě újmy, která stěžovateli vznikla, a obecných opatření, která by mohla zabránit podobným porušením dohod v budoucnosti. Rozsudek musí být přeložen do češtiny a distribuován příslušným orgánům moci veřejné, především těm, které se na porušení dohody podílely. V závislosti na povaze porušení může Výbor ministrů požadovat i změnu právních předpisů či správní praxe, pokud byly tyto faktory příčinou porušení. Jakmile stát přijme veškerá nezbytná opatření, Výbor ministrů schválí závěrečnou rezoluci, která ukončí projednávání výkonu rozsudku.⁷³

---

⁷¹ NOVÁK, Jiří. VOJÍŘOVÁ, Lenka. (2021). Zkrácení lhůty podání stížnosti k ESLP-ratifikace Protokolu č. 15 k Úmluvě. Online In: Advokátní deník. 29. 6. 2021. K dispozici: <https://advokatnidenik.cz/2021/06/29/zkraceni-lhuty-podani-stiznosti-k-eslp-ratifikace-protokolu-c-15-k-umluve/>. [cit. 2024-02-29].

⁷² ODEHNALOVÁ, J. a kol. Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu. Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-45-8, s. 123 a násl.

⁷³ Tamtéž, s. 132 a násl.

4.5 Judikatura ESLP

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva je založena především na interpretaci Evropské úmluvy o lidských právech. ESLP se zabývá tématy, která chrání Úmluva společně s Protokoly. Jsou jimi právo na život, právo na spravedlivý proces, právo na respektování soukromého a rodinného života, svoboda projevu, svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, právo na účinný právní prostředek nápravy, právo na pokojné užívání majetku a právo na svobodné volby. Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva jsou pro veřejnost zveřejněny v oficiální databázi s názvem HUDOC.

Již na začátku svých rozsudků se soud snažil o široký pojem majetku. Připustil v judikatuře (Marckx proti Belgii, č. 6833/74 nebo James proti Spojenému království, č. 8793/79), že pod pojem „majetek“ spadá dostatečně určitá majetková hodnota či majetkový zájem.

Dále ustanovení čl. 1 Protokolu uvádí, že tento článek nechrání pouze fyzickou osobu, ale rovněž právnickou osobu. Pomocí svých rozhodnutí (Družstevní záložna Pria a další proti České republice, č. 72034/01 a Agrotexim a další proti Řecku, č. 14807/89) deklaruje, že stížnost musí podat osoba, která má podíl v té společnosti a zároveň prokáže, že právnická osoba se sama nemůže obrátit na ESLP. Soud uznal i aktivní legitimaci právnickým osobám, které však nevykonávají státní moc. Známým příkladem jsou řecké kláštery, které podaly stížnost, jakožto nevládní organizace podle čl. 34 Evropské úmluvy. (Svaté kláštery proti Řecku, č. 13092/87, č. 13984/88)

ESLP ve věci Blumberga proti Lotyšsku, č. 70930/01 uvedl, že v případě zasažení soukromé osoby do pokojného užívání práva je stát povinen dostatečně ochránit zasahovanou osobu. Pokud bude zásah veden v trestní rovině, musí stát učinit trestní vyšetřování s případným stíháním.

Soud se zasadil o povinnost státu chránit majetek v případě, kdy majetku hrozí nebezpečí nezávislé na lidské vůli – vis maior. Stát musí poskytnou

dostatečnou prevenci. Pokud však neobstojí, může v jejím důsledku dojít k porušení práva na pokojné užívání majetku.⁷⁴

V případě činnosti představující nebezpečí v dané oblasti, mají státy povinnost přijmout přiměřená opatření, jež jsou specificky přizpůsobena charakteru této činnosti a zohledňují rizika, která z ní mohou vyplývat. Tato regulace by měla zahrnovat udělování povolení, zakládání, provozování, bezpečnostní opatření a dohled nad touto činností. Také by měla nařizovat všem zúčastněným subjektům, aby přijaly praktická opatření ke zvýšení ochrany občanů, kteří mohou být vystaveni riziku spojenému s touto činností. Příkladem může být rozhodnutí ve věci Öneriyildiz proti Turecku (č. 48939/99) a Brincat a ostatní proti Maltě (č. 60908/11)

Jak již bylo řečeno, ochrana majetku v judikatuře je reflektována díky Protokolu č. 1 čl. 1. Již výše probíraným tématem byly restituce, zmínila jsem, že i v případě kauzy Colloredo Mannsfeld, Lichtenstein, Der Fours-Walderode či v kauze Kinsky hrál roli právě Evropský soud pro lidská práva. Rod šlechticů, ale nebyl jediným, kdo podával stížnost týkající se restitucí. Příkladem může být stížnost č. 44912/98 Kopecký proti Slovensku. V tomto případě se řešil majetek – numismatické mince, které stěžovatelův otec přechovával, za než mu byl následně uložen trest v podobě trestu odnětí svobody, pokuta a mince byly státem konfiskovány.

V roce 1992 Nejvyšší soud rozhodl podle zákona č. 119/1920 Sb. o zrušení rozsudku ze dne 1959. V roce 1992 tedy stěžovatel uplatňoval restituční návrh. Podle § 5 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích stanovil povinnost uvést, kde se požadovaný majetek nacházel v okamžiku, kdy zákon nabyl účinnosti. Z důvodu odmítnutí restituční žádosti shledal stěžovatel porušení čl. 1 Protokolu č. 1 a podal stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva. Ten stížnost přijal a argumentoval tím, že Úmluva smluvním státům neukládá žádnou specifickou povinnost přistoupit k nápravě škod a křivd způsobených před ratifikací Úmluvy a že čl. 1 Protokolu č. 1. A skutečnost, že zákon o mimosoudních rehabilitacích má omezený rozsah působnosti a že restituce podléhá určitým podmínkám, tak sama o sobě nepředstavuje porušení práv

---

⁷⁴ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3, s. 1249.

stěžovatele vyplývajících z článku 1 Protokolu číslo 1. Podle ESLP v tomto případě pouhé opírání se o konkrétní právní akt nevede k existenci právního aktu. Proto ani nelze tvrdit, že měl stěžovatel legitimní naději.

Dále se ESLP zaobíral tím, zda stěžovatel splnil podmínku vnitrostátního práva dle § 5 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích, tj. povinnost označit, kde se požadovaný majetek nacházel. Podle vnitrostátních soudů nebylo splněno to, že stěžovatelova pohledávka nebyla natolik určitá, a tak považovaná za „majetkovou hodnotu,“ která je chráněná čl. 1 Protokolem č. 1. Evropský soud pro lidská práva tedy neshledal porušení článku 1 Protokolu č. 1.

Broniowski proti Polsku (Číslo stížnosti: 31443/96) namítal o dva roky dříve porušení stejného článku, ale za jiných okolností. Stěžovatel, pan Broniowski, namítal porušení článku z důvodu, že nemohl uplatnit právo na odškodnění majetku, když jeho rodina musela zanechat dům za řekou Bug z důvodu územních změn, ke kterým došlo po druhé světové válce.

V rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti odmítl ESLP argumenty vlády, která tvrdila, že článek 1 Protokolu číslo 1 není aplikovatelný, a konstatoval, že majetkový zájem stěžovatele je chráněn tímto ustanovením. ESLP souhlasí s analýzou stěžovatelových práv provedenou polskými nejvyššími soudními orgány podle úmluvy a neshledává žádný ze zdůvodnění vlády dostatečně silným na to, aby změnil svůj dřívější závěr, který již vyjádřil v rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti, že stěžovatelovo právo na pohledávku (vyplacení určité částky) lze považovat za "majetek" v souladu s článkem 1 Protokolu číslo 1.

Evropský soud pro lidská práva v této stížnosti připomněl, že článek 1 Protokolu číslo 1 obsahuje tři různé normy: první norma, vyjádřená v první větě prvního odstavce, má obecný charakter a zahrnuje princip respektování vlastnictví; druhá norma, uvedená v druhé větě téhož odstavce, se zabývá zbavením vlastnictví a podřizuje ho určitým podmínkám; co se týče třetí normy, obsažené v druhém odstavci, umožňuje státům regulovat užívání majetku v souladu s obecným zájmem. Tyto normy však nejsou izolované; druhá a třetí norma se zabývají konkrétními situacemi zásahu do vlastnického práva, a proto musí být interpretovány v souladu s principem obsaženým v první normě. Zúčastněné strany nejsou jednomyslné ohledně toho, podle které části článku 1 Protokolu číslo 1 by měla být dotčená věc projednávána. Vzhledem ke složitosti

skutkových i právních otázek případu ESLP usuzuje, že tvrzené porušení majetkového práva nelze přesně zařadit do jedné kategorie. Situace, kterou popisuje druhá věta prvního odstavce, představuje pouze jeden typ zásahu do práva na ochranu majetku, jež je zaručeno obecnou normou uvedenou v první větě (viz případ Beyeler proti Itálii). Soud tedy uvádí, že tato situace musí být posuzována v souvislosti s touto obecnou normou.

Dále Soud vysvětlil, že účelem čl. 1 Protokolu 1 je chránit jednotlivce před zásahem státu, který by měl vliv na majetek. A že zásah do majetkového práva spočívá jak v konání, tak ale i v nečinnosti. Článek 1 Protokolu číslo 1 především vyžaduje, aby zásah státního orgánu do práva na klidné užívání majetku byl v souladu se zákonem: druhá věta prvního odstavce umožňuje zbavení majetku pouze "za podmínek, které stanoví zákon", a druhý odstavec státům uděluje právo přijímat "zákon", který upravuje užívání majetku. Sám Soud si je vědom složitých historických, hospodářských a politických faktorů, které sehrávaly roli v neospěchu Polska. Přestože stát má právo vyvlastnit majetek a může pomocí zákona omezit hranici odškodnění, nemůže být výše odškodnění nepřiměřeně nízká k hodnotě majetku jako v tomto případě, kdy sama vláda uznala, že částka nebyla přiměřená, jelikož rodina získala podle předchozí legislativy pouze 2 % dlužného odškodnění. Konečně Soud tedy shledal porušení čl. 1 Protokolu č. 1 a doporučil mezery týkající se odškodnění žadatelů za řekou Bug ve vnitrostátním právu napravit a poskytnout žadatelům finanční nápravu. Zároveň přiřkl žalovanému státu vyplatit stěžovateli 12 000 EUR za náklady řízení.

Gratzinger a Gratzingerová proti České republice (stížnosti č. 39794/98) neuspěli se stížností. Tématem bylo opět restituční plnění. Manželé Gratzingerovi odjeli na dovolenou, ze které se už do České republiky nevrátili. Následně se stali americkými občany, čímž na základě Úmluvy o naturalizaci, která byla uzavřena mezi Československým státem a Spojenými státy americkými, ztratili československé státní občanství.

Z důvodu totalitního režimu v tehdejší Československu byli oba stěžovatelé odsouzeni pro trestný čin opuštění republiky a k trestu propadnutí majetku. Téhož roku 1983 prodal stát rodinný dům jinému manželskému páru. Soud zrušil v roce 1990 všechny rozsudky týkající se manželů Gratzingerových. Nálezem sp. zn. Pl. 3/94 zrušil Ústavní soud podmínku trvalého pobytu pro osoby

žadající vrácení majetku podle § 3 odst. 1 a 4 zákona o mimosoudních rehabilitacích a určil novou lhůtu pro uplatnění restitučních nároků, která končila dne 1. května 1995. Předmětem stížnosti stěžovatelů bylo znemožnění restituce jejich bývalého majetku z důvodu, že již nemají české státní občanství, přestože všechna předchozí rozhodnutí soudu zahrnující jejich majetek byla ex tunc zrušena. Soud se zaměřil na to, že otázka se netýkala existujícího majetku, jelikož oni byli pouze žadatelé. Taky podotýkal, že podali restituční žalobu až v roce 1995, poté, co Ústavní soud zrušil podmínku trvalého pobytu obsaženou v zákoně o mimosoudních rehabilitacích, přičemž si byli vědomi, že nesplňovali podmínku českého státního občanství, jež zůstala v platnosti.

Dále argumentoval, že: *„Naději, že platný zákon bude změněn ve prospěch stěžovatelů, však nelze považovat za formu legitimního očekávání ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. Podle Soudu existuje rozdíl mezi pouhou nadějí na restituci, ač pochopitelnou, a legitimním očekáváním, které musí být konkrétnější a musí se zakládat na zákonném ustanovení nebo na právním aktu, jakým je soudní rozhodnutí (viz výše uvedený rozsudek Pressos Compania Naviera S. A. a ostatní proti Belgii, § 31).“*

5 Komparace pohledů ÚS a ESLP

Listina upravuje ochranu majetku v druhé hlavě prvního oddílu spadající pod základní lidská práva a svobody. Tím zdůrazňuje jeho důležitost na rozdíl například od španělské ústavy, která zařazuje vlastnictví mezi hospodářská práva. Důležitost vlastnictví je podtržena také mnoha rozhodnutími Ústavního soudu. I přestože má vlastnictví význam, úprava ústavní ochrany obsahuje několik výjimek, jež je třeba rozlišovat. Nejzřetelnější způsob omezení vlastnického práva je uveden v článku 11 odst. 4: *„Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.“*⁷⁵

Příkladem důležitosti vlastnického práva může být rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 268/06-1, ve kterém ÚS vyjádřil, jak na toto absolutní právo nazírá. Dle něho je vlastnické právo inherentně zahrnuto do kategorie základních práv a svobod jednotlivce, což tvoří jádro osobní autonomie jednotlivce ve vztahu k veřejné moci. Podle liberální tradice, která stojí za ideologií základních práv a svobod, je vlastnické právo rozsáhlou oblastí autonomního postavení jednotlivce vůči veřejné moci. Avšak, jako ostatní základní práva, i vlastnické právo může být omezeno v případě konfliktu s jiným základním právem nebo v případě nezbytného prosazení ústavně uznávaného veřejného zájmu. Protože vlastnické právo má-na rozdíl od jiných základních práv-relativně snadno definovatelnou materiální (hmotnou) ekonomickou hodnotu a jeho realizace je základem společenských tržních transakcí, vyžaduje případné omezení poskytnutí kompenzace (náhrady).

5.1 Vliv Úmluvy a její aplikace ESLP na judikaturu Ústavního soudu

Sám Ústavní soud se nejčastěji setkává s Úmluvou a štrasburskou judikaturou, často cituje rozhodnutí ESLP, což ovlivňuje i soudy obecné. Není ale divu, jelikož jak Ústavní soud, tak ESLP jsou soudy lidskoprávními. Z počátku Ústavní soud hledal spíše mezinárodní vzory, nejčastěji bral inspirace co se hodnot a koncepce materiálního státu týče od Spolkového ústavního soudu, později už čerpal přímo z judikatury ESLP. Samozřejmě se najdou i dílčí střety

---

⁷⁵ ANTOŠ, M., WINTR, J. (eds.) Ústavní rámec vlastnictví, podnikání a sociálních práv. Praha: Leges, 2023, s. 29.

mezi ÚS a ESLP. Ústavní soud je taktéž pokárán od ESLP a musí určitým způsobem reagovat.⁷⁶ K maximalizaci propojení odkazuje ÚS ČR ve svých rozhodnutích na vyřešené případy ESLP. Toto činí i Soudní dvůr Evropské unie. Využívá case-law neboli judikaturu ESLP jako interpretační a normativní rámec.⁷⁷

Od judikatury se lze odchýlit, i obecné soudy se smějí odchýlit, ale musí splnit požadavek náležitého odůvodnění, proč učinily, tak jak učinily. Judikaturou v tomto pojetí myslím nejenom judikaturu Ústavního soudu, ale i ESLP či Soudního dvora EU. Co může být negativním dopadem je tzv. soudní ping pong, který je spíše nežádoucí, avšak někdy potřebný. Dle mého názoru není tento proces vždy na škodu, jelikož právo není oborem, který je rigidní. Je to neustále se vyvíjející humanitní obor, který musí reagovat na změny ve společnosti, ekonomické i politické. Bývalý soudce Soudního dvora Christiaan Timmermans sám řekl, že ve spojení s ESLP byly soudní dialogy z dlouhodobého hlediska prospěšné pro obě instituce.⁷⁸ Vzájemná spolupráce obou institucí zvyšuje zejména autoritu ESLP a posiluje představu univerzality práv.⁷⁹

V nálezu sp. zn. I. ÚS 1585/23 ÚS poukázal na případ, ve kterém se stěžovatelé domáhali po Ministerstvu spravedlnosti náhrady škody při výkonu veřejné moci dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Stěžovatelé podali dovolání k Nejvyššímu soudu, přičemž argumentovali porušením práva na spravedlivý proces garantovaný čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ve svém dovolání, jež bylo odmítnuto jako vadné, uvedli dvě rozhodnutí. Jedno Ústavního soudu, druhé Evropského soudu pro lidská práva, od něž se odvolací soud podle nich odchýlil.

Ústavní soud argumentoval slovy: „*Vzhledem k mezinárodním závazkům České republiky, postavení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*

---

⁷⁶ BOBEK, M., KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J. (eds). Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku. Vydání 1. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-460-5, s. 97 a násl.

⁷⁷ SONIA MORANO-FOADI, STELIOS ANDREADAKIS. Protection of Fundamental Rights in Europe. The Challenge of Integration. Springer Nature Switzerland AG, 2020. ISBN 978-3-030-42366-7, s 32.

⁷⁸ SIONAIDH DOUGLAS-SCOTT, NICHOLAS HATZIS. Research Handbook on EU Law and Human Rights. Edward Elgar Publishing, Inc., 2019. ISBN 978 1 78990 215 0, s. 216.

⁷⁹ SONIA MORANO-FOADI, STELIOS ANDREADAKIS. Protection of Fundamental Rights in Europe. The Challenge of Integration. Springer Nature Switzerland AG, 2020. ISBN 978-3-030-42366-7, s 32.

v českém právním řádu a roli ESLP při sjednocování lidskoprávní judikatury ve státech Rady Evropy pak platí, že uvedená východiska je třeba aplikovat i na dovolání namítaný rozpor s ustálenou rozhodovací praxí ESLP. Založí-li dovolatel předpoklad přípustnosti dovolání na tom, že se odvolací soud při řešení otázky hmotného či procesního práva odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva, nelze takové dovolání odmítnout jen proto, že dovolání explicitně nevymezuje odchýlení se od rozhodovací praxe také dovolacího soudu. Akceptování opačného výkladu by vedlo k tomu, že by v rozporu s principem subsidiarity a hospodárnosti řízení musel takové odchýlení se od judikatury napravovat až Ústavní soud.“ Dal stěžovatelům za pravdu a usnesení Nejvyššího soudu zrušil.

V posledních letech došlo k změně přístupu českého Ústavního soudu k právu na efektivní vyšetřování, což bylo ovlivněno judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Tato změna přístupu byla tak významná, že někteří komentátoři hovoří o posunu v celkové koncepci základních práv v České republice. Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu (NSS) na základě rozhodnutí ESLP ve věci Malige proti Francii interpretuje zápis bodů do registru řidičů jako trest ve smyslu článku 7 odstavce 1 Evropské úmluvy o lidských právech. Krátce poté NSS rozhodl, že daňové penále je možné podřadit pod pojmy trestu ve smyslu článků 6 a 7 Úmluvy. Nejvyšší soud poté vychází z rozsudku ESLP ve věci A. a B. proti Norsku. Objasnil vztah mezi daňovým penálem a trestními postihy za daňové trestné činy s ohledem na zásadu non bis in idem.

V posledních letech se však také zvýšil počet případů, kdy vnitrostátní soudy váhají s plným dodržáním mezinárodních závazků a neúplně souhlasí se závěry mezinárodních soudů. V českém kontextu je známý případ, kdy Ústavní soud označil rozsudek Soudního dvora EU ve věci Landtová, týkající se tzv. slovenských důchodů, za akt ultra vires. Dříve bylo pozorováno odmítání širšího závazku judikatury ESLP ze strany Nejvyššího soudu, stejně jako opatrný postoj NSS k rozsudku ESLP ve věci Zolotukhin.⁸⁰

---

⁸⁰ PETROV, Jan (2019). Vnitrostátní soudy a způsoby argumentace judikaturou ESLP. Online In: Právník 2/2019. Dostupné z:

V rámci vlivu judikatury mezinárodních soudů na vnitrostátní právní systémy sehrává důležitou roli mnoho různých subjektů, jak státních, tak nestátních, které ovlivňují konečné zohlednění mezinárodních rozhodnutí. V oblasti mezinárodního práva lidských práv, zejména v kontextu implementace Úmluvy, se často zdůrazňuje úloha vnitrostátních soudů. Tyto soudy jsou považovány za klíčové hráče v prosazování mezinárodního práva díky jejich široké pravomoci a schopnosti provádět rozhodnutí, jež mají vynutitelnost, a to i díky jejich nezávislosti a sdílenému právnímu jazyku s mezinárodními soudy.

Je zřejmé, že dochází k propojení vnitrostátního a mezinárodního práva. Tento jev je patrný zejména v kontextu vnitrostátní aplikace Úmluvy a použití judikatury Evropského soudu pro lidská práva. V mnoha zemích zaujímá Úmluva v praxi významné místo v hierarchii právních pramenů a národní soudy často přihlížejí k judikatuře ESLP k osvětlení obsahu práv obsažených v domácích lidskoprávních dokumentech. V důsledku toho dochází k určitému sloučení vnitrostátního (ústavního) a mezinárodního práva (Úmluvy), a oba normativní rámce se tak prolínají. V České republice tento trend podporuje vysoký právní status Úmluvy a judikatury ESLP. Podle Ústavního soudu je Úmluva i po změně Ústavy součástí ústavního pořádku a vnitrostátní význam judikatury ESLP dosahuje "ústavněprávního charakteru".^{81 82}

Zůstává skutečností, že vnitrostátní soudci mají fakticky poměrně široký manévrovací prostor neboli diskreční pravomoc v práci s Úmluvou a judikaturou ESLP. Mezinárodněprávní povinnost řídit se konečnými rozsudky ESLP ve všech případech, ve kterých jsou stranami (článek 46 odstavec 1 Úmluvy), nebo povinnost vzít v úvahu relevantní judikaturu ESLP týkající se i jiných států (doktrína *res interpretata*), má objektivní povahu a platí pro stát jako celek. Rozhodující je výsledek a jeho soulad s Úmluvou. Úmluva nenutí národní soudy,

---

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2019/2/2.Petrov_163-181_2_2018.pdf.
[cit. 2024-03-20].

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 36/01.
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2006 sp. zn. I. ÚS 310/05.

aby určitým způsobem argumentovaly, ačkoli soudci v mnoha státech Rady Evropy přihlížejí i k metodologii Štrasburského soudu.⁸³

Co se týče závaznosti rozsudku, tak podle článku 46 odst. 1 Úmluvy jsou rozsudky Evropského soudu pro lidská práva vydané v případech proti České republice pro ni závazné. Ústavní soud dospěl k závěru, že tato závaznost platí i v ústavněprávní rovině, když uvedl: „*Obsah závazného rozsudku Evropského soudu ve věci proti České republice představuje pro Českou republiku závazek, jenž pro ni vyplývá z mezinárodního práva. Česká republika je povinna nejen podle mezinárodního práva, ale i s odkazem na ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy takové závazky dodržovat.*“⁸⁴ Z judikatury ESLP vyplývá, že závaznosti jeho rozsudků odpovídají třem typům povinností státu – vyplacení částky spravedlivého zadostiučinění úspěšnému stěžovateli, přijetí individuálních opatření k napravení situace stěžovatele a přijetí obecných opatření k zamezení opakování podobného porušení lidských práv v budoucnu.

Z odborné literatury jsou však příklady, kdy vnitrostátní soud neuplatní vliv Evropského soudu pro lidská práva a neuvede odkaz na jeho judikaturu, nebo kdy, ačkoli ne nutně z důvodu zlé víry, uplatní judikaturu ESLP nějakým způsobem odlišně, či dokonce ji vyloží úžeji či šířeji než původní výklad štrasburského soudu.⁸⁵ Na jednu stranu se není čemu divit. Orientace vnitrostátních soudů v rozhodnutích soudu ESLP není vždy snadná. Důvodem dle mého názoru je četnost rozhodnutí.

5.2 Komparace

V mnohém se ESLP a ÚS ČR podobají, jak jsem již uvedla, ústavní stížnost ani stížnost k ESLP nepředstavuje opravný prostředek. Neboli nejsou další rozhodovací instancí. Což dle mého názoru se může odrážet na typu řízení,

---

⁸³ PETROV, Jan (2019). Vnitrostátní soudy a způsoby argumentace judikaturou ESLP. Online In: Právník 2/2019. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2019/2/2.Petrov_163-181_2_2018.pdf. [cit. 2024-03-20].

⁸⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2004 sp. zn. II. ÚS 604/02.

⁸⁵ PETROV, Jan (2019). Vnitrostátní soudy a způsoby argumentace judikaturou ESLP. Online In: Právník 2/2019. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2019/2/2.Petrov_163-181_2_2018.pdf. [cit. 2024-03-20].

tak i na časovém prostoru pro rozhodnutí. Dalším společným atributem je jejich lidskoprávní aspekt, jelikož se věnují porušovaným právům a svobodám.

Co se týče pohledu jednotlivé instituce na vlastnické právo, tak už pouze včlenění do právního katalogu jednotlivých institucí se lišilo. Proces začleňování ochrany majetku do Úmluvy, přesněji do jednoho z Protokolu dle Schabase W.⁸⁶ nebyl úplně snadný a byl zdlouhavý. Výbor ministrů se nemohl shodnout, jak pojímat ochranu majetku. V debatách byli zastánci liberálního vnímání, stejně tak zastánci konzervativního.⁸⁷ Na jednu stranu není divu, jelikož „složit“ Úmluvu, která bude příhodná pro všechny smluvní státy, není vůbec jednoduchý úkol.

Jaké konkrétní požadavky a pravidla Úmluva obsahuje je vidno až v judikatuře.⁸⁸ To stejné platí i pro Listinu, jenž má obecný charakter a bližší vymezení je rovněž patrné až z judikatury.

Nesmíme zapomenout, že otázku lidských práv řeší tři právní řády, jenž mají jiný operační systém. Vnitrostátní soudy jsou založeny na pravidlech ústavního práva. Evropský soud pro lidská práva je v souladu s mezinárodním právem a Soudní dvůr Evropské unie patří do sui generis pravidel definující jedinečnost experimentu EU. Lze podotknout, že díky této komplexnosti všech institucí je pokrytí lidských práv na evropské úrovni unikátní, ale zároveň se nabízí i vyskytnutí odlišností, jež se projeví v názorech jednotlivých soudů.⁸⁹

Odlišností od ÚS ČR je, že ESLP je subsidiárním soudem, což znamená, že bude zasahovat až poté co stát sám nezajistí ochranu lidských práv, které garantuje Úmluva. To znamená, že teprve až stát selže bude oprávněn rozhodovat. Mísí se zde tedy nejenom ústavní právo státu, ale i mezinárodní právo. Právní rámec EU v porovnání s ESLP nenabízí jednotlivcům možnost přímé žaloby proti státu, jenž selhal v ochraně základních práv.⁹⁰ Jednotlivec může výjimečně zahájit řízení u Soudního dvora, ale meritum věci bude odlišné od ESLP. Soudní dvůr

---

⁸⁶ SCHABAS, William A. The European Convention on Human Rights: A Commentary. Oxford university press. 2017. ISBN 978-0-19-881362-0, s. 960 a násl.

⁸⁷ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3, s. 1245.

⁸⁸ KONŮPKA, K. a kolektiv. Evropská úmluva o lidských právech. Praktický průvodce. Vydává Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2022. ISBN 978-80-7630-024-8, s. 10.

⁸⁹ SIONAIDH DOUGLAS-SCOTT, NICHOLAS HATZIS. Research Handbook on EU Law and Human Rights. Edward Elgar Publishing, Inc., 2019. ISBN 978 1 78990 215 0, s. 212.

⁹⁰ Tamtéž, s. 213.

zde řeší žalobu na porušení povinnosti, která směřuje proti státu, jenž nesplnil svou povinnost nejčastěji provedením směrnice do vnitrostátního práva. Dále řeší žalobu na náhradu škody nebo soudy využívající prejudiciální řízení. Lze tedy uvést, že obě instituce, ESLP i Soudní dvůr Evropské unie, mají svůj vlastní rozsah působnosti, do kterého si nezasahují. Další odlišující znak Soudního dvora Evropské unie od ESLP je, že Soudní dvůr není subsidiárním dvorem.

Ačkoli nedávno vzniklá dimenze ochrany lidských práv v nadnárodní úrovni je tradičně uznávaná jako první místo, jež garantuje ochranu lidských práv, není to tak úplně pravda. Primární ochranu představuje Ústavní soud každého členského státu zajišťující svou vlastní Ústavou. Podle toho každá evropská země ustanoví svou vlastní cestu k ochraně fundamentálních práv a rovněž ústavní rozhodování představuje základní kámen jejich národního právního systému.⁹¹

---

⁹¹ Tamtéž, s. 214.

6 Závěr

Ochrana majetku je základním právem, jenž odpovídá římskému pojetí práva. Definici majetku nalezneme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník přesněji v § 495. Definice i vnímání ochrany majetku prošla během let změnou. Příčinou bylo především historické pozadí českého státu. Ústava z roku 1920 upravovala nedotknutelnost majetku i vyvlastnění, zatímco socialistická Ústava z roku 1948 soukromé vlastnictví výrazně potlačovala.

V roce 1991 došlo k novému pojetí základních práv a svobod, které jsou vneseny do Listiny základních práv a svobod, tedy zákona č. 23/1991 Sb., která je součástí ústavního pořádku. Na ústavní úrovni, je tedy ochrana majetku deklarována v čl. 11 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod. Listina však samotná vlastnictví nedefinuje, pouze deklaruje jeho přirozenoprávní povahu. Na unijní úrovni je majetek chráněn článkem 1 Protokolu č. 1, jenž je součástí Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Ochranu pak zajišťuje Evropský soud pro lidská práva sídlící ve Štrasburku, jehož úkolem je zajistit, aby smluvní státy respektovaly práva a záruky uvedené v Úmluvě.

Ochrana jednotlivce je učiněna ve formě stížnosti, která představuje specifický prostředek. Z pohledu českého ústavního práva je soudem řešící porušení základních práv a svobod Ústavní soud. Ten je svou úlohou jediný a jedinečný v České republice, jelikož český ústavní systém je založen na tzv. centralizovaném modelu. Subsidiárním soudem na unijní úrovni je Evropský soud pro lidská práva, jenž rozhoduje o přijaté stížnosti jednotlivcem směřující vůči státu.

K širšímu pojetí ochrany majetku jsou v praxi využívána rozhodnutí soudů. To znamená, že bližšímu poznání tohoto tématu je zapotřebí se věnovat i judikatuře. Četnými rozhodnutími disponuje Ústavní soud i ESLP. Při pročítání rozhodnutí obou soudů je častokrát deklarováno, že pouhý tvrzený nárok či teprve zjištění vlastnického práva není ani nemůže být ústavně chráněno. Musí jít zpravidla o konstituované právo.

Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 482/02 se vyjádřil k omezení vlastnického práva. Podotýkal, že ačkoli je článek 11 každému zaručuje právo vlastnit majetek, rovněž ale Listina nehovoří o tom, že by toto právo bylo

absolutně neomezené. Z článku 11 Listiny vyplývá, že z důvodů ochrany práv druhých a ochrany obecných zájmů, zejména lidského zdraví, přírody a životního prostředí může být vlastnické právo omezeno.

Četnými rozhodnutími obou lidskoprávních soudů čítají rozhodnutí o restitučních nárocích. ESLP se snaží nechávat co největší možnou svobodnou vůli státu. Sám podotýká, že Úmluva smluvním státům neukládá žádnou specifickou povinnost přistoupit k nápravě škod a křivd způsobených před ratifikací Úmluvy. Proto v těchto případech ESLP dohlíží pouze na procesní porušení práv státu během řízení.

Společným atributem obou institucí je podání stížnosti, jenž není opravným prostředkem ale specifickým prostředek *sui generis*. Lze říci, že mají společný typ řízení i časový prostor k rozhodnutí soudu. Odlišností od ÚS ČR je, že ESLP bude řešit stížnost až po selhání státu, jenž neochránil základní práva a svobody jednotlivce.

Co se týče závaznosti rozsudku, tak podle článku 46 odst. 1 Úmluvy jsou rozsudky Evropského soudu pro lidská práva vydané v případech proti České republice pro ni závazné. Ústavní soud dospěl k závěru, že tato závaznost platí i v ústavněprávní rovině. Z judikatury ESLP vyplývá, že závaznosti jeho rozsudků odpovídají třem typům povinností státu – vyplacení částky spravedlivého zadostiučinění úspěšnému stěžovateli, přijetí individuálních opatření k napravení situace stěžovatele a přijetí obecných opatření k zamezení opakování podobného porušení lidských práv v budoucnu.

Důležité je říct, že znalost judikatury ESLP leží především na bedrech vnitrostátních soudů. Což není snadný úkol. V odborné literatuře jsou uvedeny příklady, kdy vnitrostátní soud neuvede odkaz na rozhodnutí ESLP nebo uplatní judikaturu odlišným způsobem, ačkoli tak neučiní ve zlé víře.

Závěrem nutno poznamenat, že ačkoli jsou na mezinárodní úrovni lidská práva vyzdvihována, tak pořád platí, že základním kamenem ochrany je Ústavní soud každého státu.

7 Resumé

Protection of property is a fundamental right that corresponds to the Roman concept of law. The definition of property can be found in Civil Code, more precisely in § 495. The definition and perception of property protection has changed over the years. The reason was primarily the historical background of the Czech state. The Constitution of 1920 regulated the inviolability of property and expropriation, while the socialist Constitution of 1948 significantly suppressed private property.

The protection of property is declared in Article 11 paragraph 1 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. However, the deed itself does not define ownership, it only declares its nature under natural law. At the EU level, property is protected by Article 1 of Protocol No. 1, which is part of the Convention for the Protection of Human Rights and Freedoms. Protection is then protected by the European Court of Human Rights, based in Strasbourg, whose task is to ensure that the contracting states respect the rights and guarantees specified in the Convention.

Court decisions are used in practice for a broader concept of property protection. This means that in order to get to know this topic more closely, it is necessary to pay attention to case law. The Constitutional Court and the ECtHR have numerous decisions. When reading the decisions of both courts, it is often declared that a mere asserted claim or only the establishment of ownership rights is not and cannot be constitutionally protected. As a rule, it must be a constitutional right.

It is important to say that knowledge of ECtHR jurisprudence rests primarily on the shoulders of national courts. Which is no easy task. There are examples in the literature where a national court does not refer to ECtHR decisions or applies the jurisprudence in a different way, although it does not do so in bad faith.

In conclusion, it should be noted that although human rights are highlighted at the international level, it is still true that the cornerstone of protection is the Constitutional Court of each state.

8 Seznam použitých zdrojů

8.1 Literatura

ANTOŠ, M., WINTR, J. (eds.) Ústavní rámec vlastnictví, podnikání a sociálních práv. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-683-5.

BENDA, J. Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Praha: nakladatelství Tuláčková Lucie, 2013. ISBN 978-80-904762-2-6.

BOBEK, M., KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J. (eds). Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku. Vydání 1. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-460-5.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

FILIP, Jan. Ústavní právo České republiky (Základní pojmy a instituty. Ústavní základy ČR). Brno: Václav Klemm, 2011. ISBN 978-80-904083-8-8.

FOREJTOVÁ, Monika a kol. Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014. ISBN 978-80-87713-09-9.

HUBÁLKOVÁ, Eva. Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: Judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva. Linde Praha, a.s., 2003. ISBN 80-7201-417-X.

HULVA, Tomáš. Ochrana majetku. Linde Praha, a. s., 2008. ISBN 978-80-7201-712-6.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M.: Římské právo, 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.

KLÍMA, Karel et L. Komentář k Ústavě a Listině. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3.

KLÍMA, Karel. Ústavní právo. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380.

KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.

KONŮPKA, K. a kolektiv. Evropská úmluva o lidských právech. Praktický průvodce. Vydává Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2022. ISBN 978-80-7630-024-8.

KOPECKÝ, M. Správní právo. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7.

LAVICKÝ P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.

LETSAS, G. A Theory of Interpretation of the European Convention on Human Rights. Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-956388-3.

ODEHNALOVÁ, J. a kol. Ochrana lidských práv v ústavním s evropském kontextu. Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-45-8.

PROUZOVÁ, Anna. Evropský soud pro lidská práva: organizace, pravomoci, řízení. Linde Praha a. s., 2004. ISBN 80-7201-500-1.

SCHABAS, William A. The European Convention on Human Rights: A Commentary. Oxford university press. 2017. ISBN 978-0-19-881362-0.

SCHELLE, K. Dějiny ústavního práva. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, ISBN 978-80-7478-998-4.

SIONAIDH DOUGLAS-SCOTT, NICHOLAS HATZIS. Research Handbook on EU Law and Human Rights. Edward Elgar Publishing, Inc., 2019. ISBN 978 1 78990 215 0.

SMEKAL, Hubert. Lidská práva v Evropské unii. Tisk Reprocentrum, a. s., Blansko, 2009. ISBN 978-80-210-5045-7.

SOMMER, O. Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové. 2. nezm. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, ISBN 978-80-7357-616-5.

SONIA MORANO-FOADI, STELIOS ANDREADAKIS. Protection of Fundamental Rights in Europe. The Challenge of Integration. Springer Nature Swizerland AG, 2020. ISBN 978-3-030-42366-7.

ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústavní stížnost. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-301-8.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Dimenze ochrany lidských práv v EU. ASPI a.s, 2003. ISBN 80-86395-52-9.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluver ČR, 2020, ISBN 978-80-7598-656-6.

VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. České právní dějiny. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3.

WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-75-9.

8.2 Internetové zdroje

Grünwaldová Pejchalová Vladimíra (2010). Ochrana práva na pokojné užívání majetku jako základního práva jednotlivce v rámci evropského systému ochrany lidských práv. Online. In: Epravo.cz 2. 12. 2010. K dispozici: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-prava-na-pokojne-uzivani-majetku-jako-zakladniho-prava-jednotlivce-v-ramci-evropskeho-systemu-ochrany-lidskych-prav-68479.html?mail>. [cit. 2024-02-22].

HUDOC. European Court of Human Rights (bez data). Online. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-6769236-9041940%22%5D%7D>. [citováno 2024-03-01].

Kancelář vládního zmocněnce (2022). Lhůta pro podávání stížností k ESLP je od 1. února o dva měsíce kratší. Online. In: Advokátní deník. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/02/01/lhuta-pro-podavani-stiznosti-k-eslp-je-od-1-unora-o-dva-mesice-kratsi/>. [cit. 2024-02-22].

NOVÁK, Jiří. VOJÍŘOVÁ, Lenka. (2021). Zkrácení lhůty podání stížnosti k ESLP-ratifikace Protokolu č. 15 k Úmluvě. Online In: Advokátní deník. 29. 6. 2021. K dispozici: <https://advokatnidenik.cz/2021/06/29/zkraceni-lhuty-podani-stiznosti-k-eslp-ratifikace-protokolu-c-15-k-umluve/>. [cit. 2024-02-29].

PETROV, Jan (2019). Vnitrostátní soudy a způsoby argumentace judikaturou ESLP. Online In: Právník 2/2019. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2019/2/2.Petrov_163-181_2_2018.pdf. [cit. 2024-03-20].

PETRŽILKOVÁ, Daniela. (2021). První mezistátní žaloba na ČR u ESLP: Lichtenštejnsko namítá nezákonnost konfiskace na základě Benešových dekretů. Online. In: Centrum pro lidská práva a demokracii. 8. 5. 2021. [citováno 2024-03-01].

8.3 Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších ústavních zákonů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších ústavních zákonů

Sdělení č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o Československé federaci

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/1993 Sb., zákon o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

8.4 Judikatura

Stanovisko Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 1994, sp. zn. III. ÚS 23/93.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 7. 1994, sp. zn. III. ÚS 82/94.

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 10. 1995, sp. zn. IV. ÚS 75/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 9. 1996, sp. zn. I. ÚS 87/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 11. 1996, sp. zn. I. ÚS 279/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. III. ÚS 116/97.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 1994, sp. zn. III. ÚS 23/93.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2000, sp. zn. IV. ÚS 387/99.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 77/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 3. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 2/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. II. ÚS 482/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. března 2004, sp. zn. Pl. ÚS 12/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 1. 2008, sp. zn. II. ÚS 268/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 11. 1996, sp. zn. I. ÚS 289/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 4. 2023, sp. zn. II. ÚS 657/22.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 2. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3346/20.

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 171/96.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2004 sp. zn. II. ÚS 604/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2023, sp. zn. I. ÚS 1585/23.

Marckx proti Belgii (č. 6833/74, rozsudek ze dne 13. června 1979)

James proti Spojenému království (č. 8793/79, rozsudek ze dne 21. února 1986)

Družstevní záložna Pria a další proti České republice (č. 72034/01, rozsudek ze dne 31. 7. 2008)

Agrotexim a další proti Řecku (č. 14807/89, rozsudek ze dne 24. října 1995)

Svaté kláštery proti Řecku (č. 13092/87, č. 13984/88, rozsudek ze dne 9. 12. 1994)

Blumberga proti Lotyšsku (č. 70930/01, rozsudek ze dne 14. října 2008 č. 70930/01)

Öneryildiz proti Turecku (č. 48939/99, rozsudek ze dne ze dne 30. 11. 2004)

Brincat a ostatní proti Maltě (č. 60908/11, rozsudek ze dne 30. března 2008)

stížnost č. 44912/98 Kopecký proti Slovensku (č. 44912/98, rozsudek velkého senátu ze dne 28. 9. 2004)

Broniowski proti Polsku (Číslo stížnosti: 31443/96, rozsudek ze dne 22. 6. 2004)

Gratzinger a Gratzingerová proti České republice (stížnosti č. 39794/98, rozsudek ze dne 10. července 2002)

Zolotukhin proti Rusku (č. 14939/03, rozsudek velkého senátu ze dne 10.
února 2009)

9 Seznam zkratek

ObčZ – Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Čl. – Článek

Úmluva/Evropská úmluva – Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a ve znění protokolů na tuto Úmluvu navazujících, pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších sdělení

Ústava – Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

ÚS ČR – Ústavní soud České republiky

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

ECtHR – Evropský soud pro lidská práva v angličtině

Listina – Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práva a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavních zákonů

Odst. – Odstavec

Č. – Číslo

Sp. zn. – Spisová značka

Pl. ÚS – Plénum Ústavního soudu

ZÚS – zákon č. 182/1993 Sb., zákon o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

SRN – Spolková republika Německo

Atd. – a tak dále

Tzn. – To znamená